



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



Global Civil
Society Strengthening

COUNTERPART
INTERNATIONAL



MƏİŞƏT ZORAKILIĞINA QARŞI MÜDAFİƏ TƏDBİRLƏRİ

QANUNVERİCİLİK VƏ ONUN TƏTBİQİ PRAKTİKASI



9 789952 826265





USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



Global Civil
Society Strengthening

COUNTERPART
INTERNATIONAL



MƏİŞƏT ZORAKILIĞINA QARŞI MÜDAFİƏ TƏDBİRLƏRİ

QANUNVERİCİLİK VƏ ONUN TƏTBİQİ PRAKTİKASI

BAKI-2014

Bu vəsait Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyindən ibarət QHT Koalisiyası tərəfindən həyata keçirilən ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin vəsaiti ilə Kounterpart International təşkilatı tərəfindən maliyyələşdirilən **“Qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılması üzrə İctimai vəkillik kampaniyası”** layihəsi çərçivəsində hazırlanmışdır.

“Bu vəsait ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) vasitəsi ilə Amerika Xalqının təmənnəsiz yardımını hesabına işıq üzü görmüşdür. Burada əks olunmuş fikirlərə görə müəllif məsuliyyət daşıyır və bu fikirlər heç də mütləq olaraq USAID-in və ya ABŞ Hökumətinin mövqeyi əks etdirmir.”

© Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası
© “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi

İSBN: 978-9952-8262-6-5

MÜNDƏRİCAT

Giriş	4
Qanunvericilik	9
Məişət zorakılığı qurbanlarının müəyyən edilməsi	16
Mühafizə Orderi	19
Məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi	23
Uzun müddətli mühafizə orderi	25
Uzunmüddətli mühafizə orderinin təbii sahəsində məhkəmə praktikası	29
Sığınacaqlar	31
Yardım Mərkəzlərinin akkreditasiyası	37
Əlavələr	39

Giriş

Məişət Zorakılığı bütün dünyada geniş yayılmışdır. Aparılan bütün tədqiqatlara əsasən məişət zorakılığının əsas qurbanları qadınlar olsa da, əslində məişət zorakılığı yalnız qadınlara aid deyildir və tam gender əsaslı sayıla bilməz. Tədqiqatlara əsasən məişət zorakılığı qurbanlarının 95%-ni qadınlar təşkil edir. Məhz bu səbəbdən bir çox hallarda məişət zorakılığı probleminə gender aspektindən yanaşılır. Məişət zorakılığının qurbanları sırasında nikah və ya digər cinsi münasibətə olanları deyil, həmçinin valideynlər, uşaqlar və ailə daxilində yaşayan digər şəxslər də vardır.

Məişət zorakılığı və ya ailədə zorakılıq halları yalnız bir ailənin deyil, cəmiyyətin təhlükəsizliyinin əsasları üçün təhdiddir. Məişət zorakılığının total xarakter daşması, xüsusən də bu zorakılıqların patriarxat dəyər və adətlərin hökümran olduğu cəmiyyətlərdə baş verməsi cəmiyyətin və dövlətin inkişafını əngəlləyəcək qədər təhlükəlidir. Məişət zorakılığına qarşı mübarizə bütün cəmiyyətlərdə olduqca mürəkkəb bir işdir. Bir tərəfdə ailə münasibətlərinin bir çox tərəflərinin cəmiyyət üçün qapalı olması, digər tərəfdə ailəyə kənar müdaxilələrin bir çox hallarda problemin həll etməkdən çox onun dərinləşməsinə və ailənin dağılmasına gətirməsi təhlükəsi bu sahədə mübarizəni aparmaq üçün xüsusi və həssas yanaşma tələb edir. Həm də, ailə münasibətlərinə kənar müdaxilə “qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar və hüdudlar istisna olmaqla hər kəsin şəxsi və ailə həyatına müdaxilənin yolverilməzliyi” prinsipinə əsaslanmalıdır¹.

¹Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası:Məişət zorakılığı törətmiş şəxsin inzibati və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin hüquqi əsasları. Təhlil
Mənbə:http://labourrights-az.org/wp-content/uploads/2014/04/Tehliil_CM-08-aprel-14.pdf

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qadınlara münasibətdə ayrı seçkiliyin ləğvi üzrə Komitəsi 20 iyul-07 avqust 2009-cu il tarixində keçirdiyi 44-cü sessiyada Azərbaycan Hökumətinin “Qadınlara münasibətdə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğvi üzrə Konvensiya” üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə dair 4-cü dövrü hesabatı, həmçinin insan hüquqlarını müdafiə edən təsisatların alternativ hesabatlarını nəzərdən keçirərək və hökumətin hesabatını müzakirə edərək “Ümumi xarakterli qeyd-şərtlər və tövsiyələr” irəli sürmüşdür. Tövsiyələr içərisində məişət zorakılığına qarşı mübarizə ilə bağlı tövsiyə də vardır.

“Komitə iştirakçı-ölkələri məişət zorakılığı ilə mübarizə haqqında qanun layihəsinin qəbulunu tezləşdirməyə və onun tərkibinə ailədə seksual zorakılığa dair müddəaların daxil edilməsini təmin etməyə israrla çağırır. Komitə iştirakçı-ölkələrdən qadınlar və qızlara qarşı zorakılıq, əsasən də məişət zorakılığı ilə mübarizədə səylərini davam etdirməyi xahiş edir. O, iştirakçı-ölkəyə qadınlara qarşı zorakılığın bütün formalarına qarşı kütləvi informasiya vasitələri və maarifləndirici proqramlar vasitəsilə geniş təbliğat kampaniyası aparmağı məsləhət görür. Komitə iştirakçı-ölkəni zorakılıq qurbanı olmuş qadın və qızların hüquq müdafiəsi və yardımını vasitələrinə, eləcə də mühafizə təlimatının verilməsi üçün müraciət etmək imkanını və bütün regionlarda kifayət qədər lazımı sığınacaqların yaradılmasını təmin etməyə çağırır. Komitə bütün zorakılıq qurbanlarına, xüsusilə kənd bölgələrində hüquqi yardım göstərilməsinə dair mərkəzlərin yaradılması yolu ilə hüquqi yardım göstərilməsini davam etdirməyi tövsiyyə edir. O, həmçinin, məhkəmə orqanları və müxtəlif dövlət qurumlarının, əsasən hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşları, tibbi idarələrin işçiləri və icma rəhbərləri üçün, onları qadın və qızlara qarşı zorakılığın bütün formalarından xəbərdar etmək və onları zorakılıq qurbanlarına gender mənsubiyyətindən asılı olaraq lazımı yardım göstərə

bilmələrini təmin etmək məqsədilə təlim proqramlarının təşkilinə dair tədbirlər keçirməyi xahiş edir. Komitə iştirakçı-ölkəni Cinayət Məcəlləsinə dəyişikliklər etməyə çağırır. O, iştirakçı-ölkədə qadınlara qarşı zorakılığın bütün formalarının, o cümlədən məişət zorakılığının yayılma miqyasının, səbəb və nəticələrinin öyrənilməsi üçün elmi araşdırmalar aparılmasının vacibliyi barədə tövsiyyələrini bir daha təsdiq edir. Bu araşdırmaların nəticəsi hərtərəfli və ünvanlı yardımın göstərilməsi proqramının genişləndirilməsi üçün əsas ola bilər”.

Azərbaycan hazırda 5-ci dövrü hesabatla bağlı Komitənin sessiyasında hesabat verməyə hazırlaşır. Yuxarıda göstərilən tövsiyə üzrə müəyyən işlər həyata keçirilmiş, o cümlədən

2010-cu ilin 22 iyun tarixində “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

Qanunun qəbulu ilə yanaşı onun tətbiqi ilə əlaqədar bir sıra normativ hüquqi aktlar da qəbul edilmişdir.

Nazirlər Kabineti 25 aprel 2012-ci il tarixli qərarı ilə "Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti Qaydası"nın və "Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası Qaydaları" təsdiq etmişdir.

Bundan əlavə Nazirlər Kabineti “Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankının təşkili və aparılması”, “Məişət zorakılığı törətmiş şəxslərin profilaktik qeydiyyatı götürülməsi və həmin şəxslərlə tərbiyəvi-qabaqlayıcı işin aparılması”, “Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, şikayətlərə baxılma ” Qaydalarını təsdiq etmişdir.

30 dekabr 2011-ci il tarixində imzalanmış və 15 mart 2012-ci ildə qüvvəyə minmiş “Sosial Xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda məişət zorakılığı qurbanı olan

şəxslərə dövlət, bələdiyyə və qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən sosial xidmətlərin göstərilməsi nəzərdə tutulur. Qanunun tətbiqi ilə əlaqədar Prezident tərəfindən imzalanmış Fərmanda və digər müvafiq normativ-hüquqi aktlarda məişət zorakılığı qurbanlarının sosial müdafiəsinin təşkili qaydaları müəyyən olunur.

Azərbaycanda məişət zorakılığına qarşı mübarizə sahəsində hüquqi bazanın yaradılması fonunda praktiki fəaliyyətlər hələ də qənaətbəxş səviyyədə deyildir. ATƏT-in Bakı ofisi tərəfindən hazırlanmış hesabatda göstərilir ki, “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” 2010-cu il tarixli qanun və bu qanuna uyğun digər müvafiq qanunlara edilən dəyişikliklər, məişət zorakılığının qarşısının alınması və qurbanların müdafiə olunması üçün hüquqi əsasın yaranmasına şərait yaradıb. Bununla yanaşı, daha çox işlərin görülməsinə ehtiyac var. Mühafizə orderinin tətbiq olunması ilə bağlı qanunda nəzərdə tutulan prosedurlar hələ də tam şəkildə həyata keçirilmir. Cinayət Prosesual Məcəllə hələ də məişət zorakılığı qurbanlarının müdafiə olunması üçün xüsusi normalar nəzərdə tutmur. Azərbaycanda məişət zorakılığı qurbanlarının məhkəməyə çatımlılığının təmin olunmasında məhkəmələrin nə qədər böyük rol oynadığı, ATƏT-in məişət zorakılığına dair cinayət işləri üzrə müşahidəsində öz əksini tapıb².

“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Qanun məişət zorakılığı ilə mübarizə sahəsində yeni və əvvəllərdə ölkə praktikasında tətbiq olunmayan qaydalar, prosedurlar müəyyən etmişdir.

² Azərbaycan Məhkəmə Sistemində Məişət Zorakılığı ilə bağlı İşlər.Qanunun Aliliyi və İnsan Hüquqları Şöbəsi.ATƏT-in Bakı Ofisi. Mənbə: <http://www.osce.org/az/baku/110045?download=true>

Qanuna əsasən məişət zorakılığında cinayətin tərkibi olmadıqda müvafiq icra hakimiyyəti orqanının aşağıdakı səlahiyyətləri vardır:

1. məişət zorakılığı törətmiş şəxsə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş məsuliyyət izah edilməklə, məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və zərərçəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderi vermək;
2. məişət zorakılığı törətmiş şəxsin qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada valideynlik hüququndan məhrum edilməsi və ya valideynlik hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı məhkəməyə müraciət etmək;
3. şikayətdə inzibati xəta haqqında məlumat olduqda şəxsin inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə səlahiyyətli dövlət orqanına müraciət etmək;
4. zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət etmək;
5. zərər çəkmiş şəxsi yardım mərkəzində sığınacaqqla təmin etmək.³

Təqdim olunan bu vəsaitdə məişət zorakılığının qarşısının alınmasına yönələn profilaktik tədbirlər sahəsində təcrübələr, qısamüddətli və uzun müddətli mühafizə orderi, onun tətbiqinin hüquqi əsasları, başqa ölkələrin təcrübəsi əhatə olunmuşdur.

³ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 9

Qanunvericilik

Məişət zorakılığına qarşı mübarizənin hər tərəfli və kompleks şəkildə həyata keçirilməsi, məişət zorakılığının profilaktikasının təmin edilməsi məqsədi ilə 2010-cu ilin 22 iyun tarixində “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

Bu Qanun məişət zorakılığı zəminində baş verən zorakılığın qarşısının alınması mexanizmlərinin yaradılması və tənzimlənməsi məqsədini güdür. Qanunun əsas yükü ailə münasibətlərinin qorunması ilə bərabər, həm də, zorakılıqdan zərər çəkən şəxslərin sosial mühafizəsini təmin etməkdir. Qanunun qəbulu xəbərdaredici vasitələrin və reabilitasiya təsisatlarının formalaşmasına və məişət zorakılığı ilə kompleksli mübarizə üçün vahid mexanizmlərin formalaşmasına hüquqi əsaslar yaratdı. “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunun əsas əhəmiyyəti onun məişət zorakılığının formalarını açıqlamaqdır: Bunlar: fiziki, psixi, cinsi zorakılıq və habelə iqtisadi xarakterli qanunsuz məhdudiyyətlərdir⁴.

“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” qanun yalnız qadınların deyil, digər ailə üzvlərinin, o cümlədən uşaqların fiziki, psixi, cinsi və iqtisadi xarakterli zorakılıqlardan müdafiə edir. Nəzərə alınmalıdır ki, ölkənin əyalət hissələrində məişət zorakılığı bir ailənin çərçivələrindən kənara çıxa bilər. Yəni, bir ailə tərkibində olmayan, lakin ailə ilə qohumluq əlaqələri olan şəxslər də məişət zorakılığının

⁴ Ceyhun Qaracayev. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimi. Mənbə: <http://femida.az/2012/05/04/az%C9%99baycan-respublikasında-m%C9%99is%C9%99t-zorakılığı-il%C9%99-mubariz%C9%99-n%C9%99z%C9%99riyy%C9%99-tarix-v%C9%99-t%C9%99crub%C9%99/>

qurbanları və ya əksinə zorakılıq tətbiq edən şəxs rolunda ola bilər.

Qanuna əsasən, məişət zorakılığı barədə şikayətə 2 növ dövlət orqanı baxır:

- Cinayət təqibini həyata keçirən orqanları - cinayət-prosessual qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada - əgər şikayətdə törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumatlar varsa,
- Müvafiq icra hakimiyyəti orqanları - əgər şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri yoxdursa.

Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində qanunun tətbiq edildiyi şəxslər göstərilmişdir.

- yaxın qohum olan ailə üzvlərinə (ər, arvad, valideynlər, uşaqlar, nənələr, babalar, nəvələr, doğma və ögey qardaşlar və bacılar, övladlığa götürmüş və övladlığa götürülmüş şəxslər), habelə birgə yaşadığı hallarda digər qohumlara;
- nikah pozulduqdan sonra birgə və ya ayrılıqda yaşayan keçmiş ər-arvada;
- qəyyum və ya himayəçi təyin olunmuş fiziki şəxslərə, habelə üzərində qəyyumluq və ya himayəçilik təyin edilmiş şəxslərə;
- qanuni nikahda olmadan birgə yaşayan kişi və qadına, habelə onlarla birgə yaşayan yaxın qohumlarına.

Şikayətdə cinayətin tərkibi olmadıqda müvafiq icra hakimiyyəti orqanının aşağıdakı səlahiyyətləri vardır:

6. məişət zorakılığı törətmiş şəxsə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş məsuliyyət izah edilməklə, məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və zərərçəkmiş şəxsə **qısamüddətli mühafizə orderi** vermək;

7. məişət zorakılığı törətmiş şəxsin qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada valideynlik hüququndan məhrum edilməsi və ya valideynlik hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı məhkəməyə müraciət etmək;

8. şikayətdə inzibati xəta haqqında məlumat olduqda şəxsin inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə səlahiyyətli dövlət orqanına müraciət etmək;

9. zərər çəkmiş şəxsə *uzunmüddətli mühafizə orderinin* verilməsi ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət etmək;

10. zərər çəkmiş şəxsi yardım mərkəzində sığınacaqqla təmin etmək.⁵

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı şikayət daxil olduğu vaxtdan 24 saat ərzində məişət zorakılığı törətmiş şəxsə zorakılıq hərəkətlərin təkrarlanmaması barədə yazılı xəbərdarlıq edilir və dərhal ona 30 gün müddətində qısamüddətli mühafizə orderi verilir.⁶

Qısamüddətli mühafizə orderində məişət zorakılığını törətmiş şəxsə;

1. məişət zorakılığının təkrar törədilməsi,
2. zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda həmin şəxsin axtarılması,
3. zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi qadağan edilə bilər.⁷

Məişət zorakılığı törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa əməl etmədikdə, zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir.⁸ Uzunmüddətli mühafizə orderi məhkəmə tərəfindən 30 gündən

⁵ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 9

⁶ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 11.1 və 11.2

⁷ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 10.2

⁸ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 12.1

180 gün müddətinə verilir ⁹ və onun surəti çıxarıldığı gün tərəflərə verilməlidir. ¹⁰

Uzunmüddətli mühafizə orderində məişət zorakılığını törətmiş şəxsə;

1. məişət zorakılığının təkrar törədilməsi,
2. zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda həmin şəxsin axtarılması,
3. zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi qadağan edilə bilər.
4. onun yetkinlik yaşına çatmamış uşaqları ilə ünsiyyət qaydaları;
5. yaşayış sahəsindən və ya birgə əmlakdan istifadə qaydaları müəyyən edilə bilər;
6. zərər çəkmiş şəxsə tibbi və hüquqi yardımın göstərilməsi ilə bağlı xərclərin zorakılığı törətmiş şəxs tərəfindən ödənilməsi öhdəliyi qoyula bilər;
7. mühafizə orderinin tələblərini icra etməyən şəxsin qanunvericiliyə uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb olunması izah edilə bilər. ¹¹
8. “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 10-12-ci maddələri qısamüddətli və uzunmüddətli mühafizə orderinin təqdim edilmə şərtlərini nəzərdə tuturlar. “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiqi ilə əlavə tədbirlər haqqında” 2011-ci il 24 noyabr tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

⁹ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 12.2

¹⁰ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 12.6

¹¹ “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 10.3

ilə polis orqanları qarşısında zorakılıq qurbanlarının mühafizəsi ilə bağlı vəzifə qoyulub.

9. Məişət zorakılığı qurbanlarına göstərilən sosial yardımın əsas hissəsi yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Qanunvericiliklə sosial yardım mərkəzi dövlət və qeyri-dövlət subyektləri tərəfindən yaradıla bilər. Bu cür yardım mərkəzinin yaradılması xüsusi ilə vacibdir. Belə ki, zorakılıq qurbanı olan şəxs zorakılıq göstərən şəxsdən dərhal təcrid olunmalı və xüsusi mühafizə olunan şəraitdə saxlanılmalıdır¹².

ATƏT-in Bakı Ofisinin¹³ Qanunun Aliliyi və İnsan Hüquqları Şöbəsi tərəfindən 2013-cü ildə hazırlanmış “Azərbaycan Məhkəmə Sistemində Məişət Zorakılığı ilə bağlı İşlər” adlı hesabatda “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” qanunun tətbiqi ilə bağlı qeyd etmişdir ki: “1 oktyabr 2010-cu il tarixdə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti məişət zorakılığı haqqında qanunun icrasını nəzərdə tutan Fərman imzaladı. Bu Fərmanla, Nazirlər

Kabinetinə dörd ay ərzində Qanunun icrası ilə bağlı geniş miqyaslı tədbirlər görmək, həmçinin daha ümumi dili olan məişət zorakılığı haqqında qanunun tam şəkildə icra olunmasını bilməsi üçün, müvafiq normativ aktlara dair zəruri təkliflər hazırlamaq barədə tapşırıq verildi. Fərman, həm də bu qanunun ilkin addım olmasını qəbul edərək, qanunun icrasına yol açan

¹² Ceyhun Qaracayev. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimi. Mənbə: <http://femida.az/2012/05/04/az%C9%99rbaycan-respublikasinda-m%C9%99is%C9%99t-zorakiligi-il%C9%99-mubariz%C9%99-n%C9%99z%C9%99riyy%C9%99-tarix-v%C9%99-t%C9%99crub%C9%99/>

¹³ İndi: ATƏT-in Bakı Layihə koordinatorluğu

zəruri tədbirlərin görülməsi barədə Nazirlər Kabinetinə tapşırıq verdi. Bu tapşırıqlara, cinayət tərkibi olmayan şikayətlərə baxılması qaydalarının müəyyən edilməsi (1.3), zorakılıq törətmiş şəxsin qeydiyyatı alınması və məlumat bankı hazırlanması (1.4 və 1.5), QHT yardım mərkəzlərinin fəaliyyət qaydasının hazırlanması (1.6), təkrar-təkrar qeyd olunan, lakin dəqiq müəyyən olunmayan “müvafiq icra hakimiyyəti orqanları” barədə təkliflər hazırlanması (1.7) və öz səlahiyyətləri daxilində məişət zorakılığına dair qanundan irəli gələn digər məsələlərin həll edilməsi (1.9) daxildir. 24 noyabr 2011-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti “Məişət Zorakılığı Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar ikinci fərman verdi.³⁴ Fərman Məişət Zorakılığı Qanununda təkrarlanan, lakin izahı verilməyən “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nı “yerli icra hakimiyyəti orqanı” kimi müəyyən etmişdir.

Prezidentin Fərmanına cavab olaraq, Nazirlər Kabineti bir sıra qərarlar qəbul etdi. Bura daxildir: “Məişət zorakılığı törətmiş şəxslərin profilaktik qeydiyyatı götürülməsi və həmin şəxslərlə tərbiyəvi-qabaqlayıcı işin aparılması Qaydası” (19 dekabr 2011); “Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankının təşkili və aparılması Qaydaları” (19 dekabr 2011); “Məişət zorakılığı barədə şikayətlərdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, şikayətlərə baxılma Qaydası” (24 fevral 2012); və “Məişət zorakılığı qurbanlarına yardım mərkəzlərinin fəaliyyət Qaydası” və “Məişət zorakılığı qurbanlarına yardım etmək üçün yaradılan qeyri-ictimai

yardım mərkəzlərinin akreditasiya Qaydası”nın təsdiq olunması haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı” (25 aprel 2012). Bu sonuncu qərar iki hissədən ibarətdir: “Məişət zorakılığı qurbanlarına yardım mərkəzlərinin fəaliyyət Qaydası” və “Məişət zorakılığı qurbanlarına yardım etmək üçün yaradılan qeyri-ictimai yardım mərkəzlərinin akreditasiya Qaydası”. Baxmayaraq ki, aşağıda da müzakirə olunacaq çoxsaylı boşluqlar hələ də mövcuddur, bu qərarlar mövcud mexanizmin yaxşılaşdırılması istiqamətində səylərin davam etdirilməsini və bu istiqamətdə xoş məramın olmasını göstərir və məişət zorakılığına dair qanunun ehtiva etdiyi müdafiə mexanizminin müəyyən hissələrini konkretləşdirir¹⁴.

¹⁴ Azərbaycan Məhkəmə Sistemində Məişət Zorakılığı ilə bağlı İşlər. Qanunun Aliliyi və İnsan Hüquqları Şöbəsi ATƏT-in Bakı Ofisi Dekabr 2013

Məişət zorakılığı qurbanlarının müəyyən edilməsi

Məişət zorakılıqlarının əksəriyyəti latent vəziyyətdə qalır. Bu zorakılıqlara dair məlumatlar divarlar arasından kənara çıxmır. Digər bir problem isə məişət zorakılığına məruz qalmış şəxsin qurban olmasının müəyyən edilməsidir. Bir çox hallarda zərərçəkən zorakılıq qurbanı olmasını etiraf etmir. Bəzən isə zərərçəkmiş “isti-isti” müvafiq təsisatlara müraciət etsə də sonradan şikayətindən imtina edir. Bunların müxtəlif səbəbləri vardır.

Praktikada məişət zorakılığının pozulması zəmində cinayət işlərinə başlanılması hallara içərisində nikaha xitam verildikdən sonra baş verən cinayət xarakterli zorakılıqlarla bağlıdır.

İstintaq və məhkəmə praktikasında həmçinin qısqanclıq zəmində ərin qadının sağlamlığına az ağır, ağır, xüsusilə ağır xəsarətlərin yetirilməsi, qəsdən və ya ehtiyatsızlıqdan (məsələn döymə nəticəsində) baş verən adam öldürmə cinayətləri üstünlük təşkil edir.

Bir çox hallarda məişət zorakılığının qurbanları hüquq-mühafizə orqanlarına şikayət etsələr belə sonradan şikayətlərindən imtina edirlər. Bunu çoxsaylı səbəbləri içərisində, hüquq-mühafizə orqanlarına inamsızlıq, qorxu, sonradan yaşamaq üçün imkanların olmaması (maliyyə və yaşayış yeri ilə bağlı asılılıq) ilə bağlı olan səbəblərdir¹⁵.

Məişət zorakılığından zərər çəkmiş qurbanların müəyyən olunması üçün müxtəlif indikatorlar və qaydalar müəyyən edilmişdir. Məişət zorakılığı qurbanlarına yardım edən təsisatların əməkdaşları zorakılıq, onun əlamətləri, növü və s. müəyyən etmək üçün müxtəlif təlimat və indikatorlardan

¹⁵ Mənbə: http://labourrights-az.org/wp-content/uploads/2014/04/Tehlil_CM-08-aprel-14.pdf

istifadə edirlər. Əgər zorakılıq qurbanı qadıncırsa onda ən ümumi əlamətlər kimi aşağıdakılar götürülə bilər:

- Məişət zorakılığından zərər çəkən şəxs bir qayda olaraq həyəcanlı görünür, müxtəlif fobiyalardan əziyyət çəkir və müxtəlif kompleksləri olur. Hər hansı hərəkəti edərkən bu hərəkətin zorakılıq törədənin xoşuna gəlib-gəlməyəcəyini bilmir və təرددü edir;
- Əksəriyyət hallarda zorakılıq tətbiq edənə razılaşı (qorxunun təsiri altında);
- Zorakılıq tətbiq edən şəxsə bütün hərəkətləri barədə məlumat verir (harda olub, kiminlə görüşüb və s.);
- Qısqançlıq hallarda isə zərərçəkən daimi nəzarət altında olması barədə və qısqançlıq barədə danışirlar.

Aşağıdakı əlamətlər zorakılıq faktlarının müəyyən edilməsinə kömək edə bilər:

- Fiziki zorakılığa məruz qalan şəxsə tez-tez bədən xəsarətləri olur, lakin bir qayda olaraq zərərçəkən bunu yıxılması, başının qarışa dəyməsi və s. halları nəticəsində baş verdiyini bildirir;
- Zorakılıq qurbanı olan şəxslər səbəb göstərmədən tez-tez işə gəlmir və ya geniş iştirakçılıq olan tədbirlərə qatılmırlar;
- Bir çox hallarda mövsümə uyğun geyinmirlər. (Məsələn, isti havada qollu paltar geyinir və ya gün eynəklərini otaqda da çıxarmırlar və s.);

Məişət zorakılığının qurbanı olan şəxslərdə xarakter dəyişiklikləri də baş verir. Belə şəxsləri əvvəldən tanıyanlar bu fərqləri dərhal hiss edirlər. Məsələn:

- Əvvəllərdə şəx və zarafətli olan şəxs qaraqabaq və qapalı insana çevrilir;
- Fizik və intellektual baxımdan yüksək səviyyədə olsalar belə özləri barədə aşağı fikirdə olurlar;

- Depressiyalardan əziyyət çəkirlər, bəzən həddən artıq aqressiv olurlar və intihar barədə düşünür və bu fikirləri bölüşürlər (məsələn: “Özümü öldürmək istəyirəm”, “özümü asacam”, “yaşamaq istəmirəm” və s.)

Müxtəlif ölkələrin qanunvericiliyində məişət zorakılığının növləri göstərilmişdir. Bir qayda olaraq bu zorakılıq halları fiziki, seksual, psixoloji, iqtisadi zorakılıqlar növündə göstərilir.

“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda göstərilən məişət zorakılıqları aşağıdakılardır:

- məişət zəminində fiziki zorakılıq - bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərinə qəsdən fiziki təzyiq göstərməsi, yəni zor tətbiq etməklə təhlükəsizliyini pozması, döyməsi, sağlamlığına zərər vurməsi, işgəncə verməsi, azadlıq hüququnu məhdudlaşdırması
- məişət zəminində psixi zorakılıq - bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərinə qəsdən psixi təzyiq göstərməsi və ya dözülməz psixi şərait yaradılmasına yönəlmiş hərəkətləri;
- məişət zəminində iqtisadi xarakterli qanunsuz məhdudiyətlərin tətbiqi — bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərini onun mülkiyyətində, sərəncamında və ya istifadəsində olan əmlakdan, gəlirlərdən məhrum etməsinə, iqtisadi asılılıq yaratmasına, belə asılılığı saxlamasına və ya ondan sui-istifadə etməsinə yönəlmiş hərəkətləri;
- məişət zəminində cinsi zorakılıq - bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərini onun iradəsi əleyhinə seksual xarakterli hərəkətlərə məcbur etməsi;

Mühafizə Orderi

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda məişət zorakılığının qarşısının alınmasına yönələn tədbirlər nəzərdə tutulur. Cinayət tərkibi olmayan məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətlər və bu şikayətlər əsasında görülən tədbirlərlə bağlı məsələlərin tənzimlənməsi xüsusi normativ-hüquqi aktla tənzimlənir. Qanunun 5.2. maddəsinə əsasən *"Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda həmin şikayətə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən baxılır. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda şikayətlərə baxılma qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir"*.

Qeyd olunduğu kimi cinayət tərkibi olmayan məişət zorakılığının qarşısının alınması üçün Qanunda mühafizə orderinin tətbiqi nəzərdə tutulur. Qanuna görə *"mühafizə orderi – məişət zorakılığı törətmiş şəxsin zərər çəkmiş şəxsə qarşı edə biləcəyi hərəkətlərə tətbiq olunan məhdudiyətlər haqqında akt"*dir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 24 fevral tarixli 46 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş **"Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, şikayətlərə baxılma Qaydası"** bununla bağlı məsələləri tənzimləyir.

Sənəddə göstərilir ki, *"Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, həmin şikayətə məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsin (bundan sonra - zərər çəkmiş şəxs) yaşadığı (olduğu) yerin icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən baxılır"*.

“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Qanunun tələbinə uyğun olaraq *"məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, həmin şikayət yalnız*

zərər çəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin razılığı olduqda araşdırılır".

Əgər məişət zorakılığı ilə bağlı şikayət cinayət təqibini həyata keçirən orqana daxil olmuşdursa, bu zaman həmin orqan araşdırma apararaq törədilmiş məişət zorakılığı halında cinayət işinin başlanması üçün əsaslar tapmadıqda "cinayət təqibini həyata keçirən orqan həmin şikayəti zərər çəkmiş şəxsin yaşadığı (olduğu) yerin icra hakimiyyəti orqanına göndərir".

"Qanunun 6.2. maddəsinə əsasən dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri, yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar, qəyyumluq və himayə orqanları, təhsil və səhiyyə müəssisələri, yardım mərkəzləri xidməti vəzifələrinin həyata keçirilməsi zamanı məişət zorakılığının törədilməsi barədə aldığı şikayətləri zərər çəkmiş şəxsin yaşadığı (olduğu) yerin icra hakimiyyəti orqanına təqdim edirlər".

Bu təsisatlara məişət zorakılığının törədilməsi ilə bağlı şikayət daxil olduqda və bu şikayətdə "törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumat olduqda, həmin şikayət aidiyyəti üzrə cinayət təqibini həyata keçirən orqana göndərilir".

Məişət zorakılığı ilə bağlı araşdırmaya aşağıdakılar səbəb ola bilər:

- zərər çəkmiş şəxsin özünün və ya onun ailə üzvlərinin şikayəti;
- fiziki və ya hüquqi şəxslərdən, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından, o cümlədən təhsil və ya səhiyyə müəssisələrindən, qeyri-hökumət təşkilatlarından, kütləvi informasiya vasitələrindən daxil olmuş müraciətlər.

Qaydaya əsasən "Məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətə 5 (beş) gün müddətində baxılır və müvafiq qərar qəbul edilir. Həmin müddətdə Qanunun 8-ci maddəsinə uyğun olaraq ilkin araşdırma aparılmalı, məişət zorakılığı faktının mövcudluğu

aşkar edildikdə, zərər çəkmiş şəxsin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün zəruri tədbirlər görülməli və məişət zorakılığı halının aradan qaldırılması ilə bağlı gələcək fəaliyyət müəyyən edilməlidir. Araşdırma aparmaq üçün əlavə materiallar tələb etmək və ya əlavə xüsusiyyətləri öyrənmək lazım gəlmiş hallarda, bu Qaydanın 3.1-ci bəndi ilə müəyyən edilmiş müddət 5 (beş) gündən çox olmayaraq uzadıla bilər".

Qaydada məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətə baxılma proseduru, o cümlədən yaşı 16-dan az olan, sağlamlıq imkanları məhdud olan zərərçəkən şəxs olduqda əlavə tədbirlərin həyata keçirilməsi qaydaları müəyyən edilir. Bu kateqoriya zərərçəkənlər olduqda araşdırma və ya dinləmə pedaqoqun və ya psixoloqun iştirakı ilə həyata keçirilir.

Qaydaya əsasən "*Araşdırma zamanı müraciət etmiş şəxsə onun hüquqları, zorakılığı törədən şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi, habelə bu məsələ ilə bağlı məhkəməyə müraciət qaydası izah edilir, zərər çəkmiş şəxsə hüquqi yardım göstərilir, yardım mərkəzində müvəqqəti sığınacaqla, mövsümi geyim və qida məhsulları ilə, tibbi və psixoloji yardımla təmin edilir".*

Qaydaya əsasən araşdırma apararıq orqan zorakılıq tətbiq edənle zərərçəkən arasında münasibətlərin normallaşdırılması, ailə münasibətlərinin bərpa olunmasına yönələn tədbirlər həyata keçirilməli, yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərin hüquqları və mənafelərinin müdafiəsi təmin olunmalıdır.

Şikayətə baxarıq orqan şikayətə baxarıq və araşdırma apararıq aşağıdakı qərarlardan birini qəbul edir:

- məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsə cinayət və inzibati məsuliyyət izah edilməklə, məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi;
- məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsin valideynlik hüququndan məhrum edilməsi və ya valideynlik

hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı məhkəməyə müraciət edilməsi;

- əməllərində cinayət tərkibi və ya inzibati xəta olan şəxsin cinayət və ya inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə səlahiyyətli dövlət orqanlarına müraciət edilməsi;
- zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət edilməsi;
- zərər çəkmiş şəxsin yardım mərkəzində sığınacaq təmin edilməsi.

Məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi

" Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" Qanunun 11-ci maddəsinə əsasən məişət zorakılığı törətmiş şəxsin hərəkətləri cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda, lakin bu hərəkətlər nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqları və qanuni mənafeləri pozulduqda, məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxsə həmin və ya ona oxşar hərəkətlərin təkrarlanmaması barədə yazılı xəbərdarlıq edilə və zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderi verilə bilər".

Qanunun 11-ci maddəsinə əsasən

- Müraciət edilən vaxtdan 24 saat keçənədək, zorakılığı törədən şəxsə xəbərdarlıq edilir və dərhal zərər çəkmiş şəxsə 30 (otuz) gün müddətində qısamüddətli mühafizə orderi verilir.
- Məişət zorakılığı ilə bağlı verilmiş xəbərdarlığın icrasına bu barədə qərar qəbul etmiş orqan tərəfindən nəzarət edilir. Xəbərdarlığın icrasına nəzarət məişət zorakılığı törətmiş şəxsin hərəkətlərinin diqqət mərkəzində saxlanılması, habelə onunla və zərər çəkmiş şəxslə söhbətlərin aparılması formasında həyata keçirilir.

Xəbərdarlıq edilməsindən məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Qısa müddətli mühafizə orderinin verilməsindən sonra zorakılıq tətbiq edən şəxs qısamüddətli mühafizə orderinin tələblərinə əməl etməyə borcludur. Bu tələblərə əməl

etmədikdə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün əsas yaranır.

Qanunun 10.2-ci maddəsinə əsasən qısamüddətli mühafizə orderində məişət zorakılığını törətmiş şəxsə aşağıdakılar qadağan edilə bilər:

- məişət zorakılığının təkrar törədilməsi;
- zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda, həmin şəxsin axtarılması;
- zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi.

Qısamüddətli mühafizə orderi icra haqqında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada icra olunur.

" Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" Qanunun 17-ci maddəsinin tələbinə əsasən *şəxs barəsində məişət zorakılığının törədilməsi faktı və zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərildiyi vaxt şəxsi və ailə həyatı barəsində müəyyən edilmiş məlumatlar konfidensial hesab edilir. Məişət zorakılığı ilə bağlı müraciətlərin araşdırılması, zərər çəkmiş şəxslərə yardımın göstərilməsi zamanı məlumatların konfidensiallığı, şəxsi və ailə sirrinin yayılmaması təmin edilməlidir.*

Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumatlar yalnız "İnformasiya əldə etmək haqqında" və "Fərdi məlumatlar haqqında" qanunları ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada verilə bilər.

Qaydaya əsasən *Xidməti fəaliyyəti ilə bağlı məişət zorakılığı barədə müraciətlərin araşdırılması zamanı məlumatların konfidensiallığını təmin etməyən vəzifəli şəxslər inzibati məsuliyyət daşıyırlar.*

Uzun müddətli mühafizə orderi

Şikayətdə cinayətin tərkibi olmadıqda zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı zərər çəkmiş şəxsə *uzunmüddətli mühafizə orderinin* verilməsi ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət edə bilər.

Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilmə qaydaları "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" Qanunla və Mülki Prosessual Məcəllə ilə müəyyən olunur.

"Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Haqqında" Qanunun 12-ci maddəsində uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi qaydası aşağıdakı kimi müəyyən olunmuşdur:

- Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa əməl etmədikdə, zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir.

- Uzunmüddətli mühafizə orderi 30 gündən 180 gün müddətinə verilir. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə məhkəmə qərarının çıxarılması qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

"Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Haqqında" Qanunun 12-ci maddəsinə əsasən həmçinin:

- Tərəflərin şəxsi və ailə həyatı sirlərinin yayılmasının qarşısını almaq, habelə yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin maraqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə işə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada qapalı məhkəmə iclasında baxıla bilər.

- Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə məhkəmə qərarı qanunvericiliyə uyğun olaraq qüvvəyə minir və müddəti hesablanır. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qərar qanunvericiliyə uyğun olaraq icraya yönəldilir.

- Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qərardan qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada şikayət verilə bilər. Yuxarı instansiya məhkəməsinə şikayətin verilməsi mühafizə orderi üzrə qərarın icrasını dayandırmır.
- Uzunmüddətli mühafizə orderinin surəti onun çıxarıldığı gün tərəflərə verilməlidir.

Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Haqqında" Qanunun tətbiqi üçün Mülki Prosesual Məcəlləyə (MPM) yeni fəsil əlavə edilmişdir. Fəsil "**Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə işlər üzrə icraat**" adlanır.

MPM-də uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün ərizənin verilməsi, Ərizənin məzmunu, ərizəyə baxılması və məhkəmənin ərizə üzrə qətnaməsinə dairdir.

MPM-nin 355-1.1. maddəsində göstərilir ki, *"Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa və qısamüddətli mühafizə orderinin tələblərinə əməl etmədikdə, zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir"*.

Məcəlləyə əsasən Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə ərizə zərər çəkmiş şəxsin yaşadığı (olduğu) yer üzrə verilir.

Ərizənin məzmununa dair tələbdə göstərilir ki, *"Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə ərizədə məişət zəminində qəsdən törədilən fiziki, psixi və ya cinsi zorakılıq və iqtisadi xarakterli qanunsuz məhdudiyətlərin tətbiqi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsə fiziki və ya mənəvi zərər vurulmasını təsdiq edən hallar şərh edilməli, ərizəçinin xahişi göstərilməlidir"*.

Mülki Prosesual Məcəllənin 355-3.1. maddəsinə əsasən *"Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə ərizəyə məhkəməyə təqdim olunduqdan sonra 3 gün müddətinə baxılmalıdır"*.

MPM 355-3.2. maddəsinə görə "Ərizəyə, bu Məcəllənin 185-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla¹⁶, məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsin və məişət zorakılığını törətmiş şəxsin iştirakı ilə baxılır. Ərizəyə baxılmasında məişət zorakılığı ilə bağlı araşdırmanı aparmış dövlət orqanının nümayəndəsinin iştirakı məcburidir"

Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi ilə bağlı keçirilən məhkəmə iclasları qapalı olur.

MPM-ə əsasən işə mahiyyəti üzrə baxan hakim ərizənin rədd edilməsi və ya təmin edilməsi barədə qətnamə qəbul edir və onu məhkəmə iclasında elan edir. Qətnamənin surəti MPM-ə uyğun qaydada tərəflərə təqdim edilir.

Qətnamədə məişət zorakılığını törətmiş şəxsə bir və ya bir neçə qadağa qoyulur. Bunlar:

- Məişət zorakılığının təkrar törədilməsinin qadağan olunması;
- Zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda həmin şəxsin axtarılması;
- Zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi

Bunlardan əlavə həmçinin qətnamədə müvafiq olaraq aşağıdakılardan biri və ya bir neçəsi göstərilir:

- məişət zorakılığını törətmiş şəxsin yetkinlik yaşına çatmamış uşaqları ilə ünsiyyət qaydaları;

¹⁶ Məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımi qaydada xəbərdar edilmiş cavabdehin gəlməməsinin səbəbləri haqqında məlumat olmadıqda və ya məhkəmə gəlməməyin səbəblərini üzürsüz hesab etdikdə, yaxud məhkəmə cavabdehin icraatı qəsdən yubandırdığını aşkar etdikdə, işə baxmağa haqlıdır. Bu halda qətnamə çəkişmə şəraitində qəbul edilmiş kimi qiymətləndirilərək cavabdehə apellyasiya qaydasında şikayət etmək hüququ verilir. MPM maddə 185.5.

- yaşayış sahəsindən və ya birgə əmlakdan istifadə qaydalarının müəyyən edilməsi;
- zərər çəkmiş şəxsə tibbi və ya hüquqi yardımın göstərilməsi ilə bağlı xərclərin məişət zorakılığını törətmiş şəxs tərəfindən ödənilməsi şərtləri;
- uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qətnamənin icra edilməməsinə görə məsuliyyətin izah edilməsi barədə məlumat.

Uzunmüddətli mühafizə orderi 30 gündən 180 günədək müddətə verilir.

Uzunmüddətli mühafizə orderinin tətbiqi sahəsində məhkəmə praktikası

"Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Haqqında" Qanununun 11.3. maddəsinə görə *"Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsin qısamüddətli mühafizə orderinin tələblərinə əməl etməməsi uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün əsas ola bilər"*.

Həmin Qanunun 12.1. maddəsində göstərilir ki, *"Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa əməl etmədikdə, zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir"*.

Beləliklə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsindən sonra baş verən növbəti prosedurdur. Qanundan irəli gələn tələbə görə əvvəlcə qısamüddətli mühafizə orderi tətbiq edilməlidir. Qanunun qəbul edilməsindən keçən müddət ərzində qısamüddətli mühafizə orderinin tətbiqi qaydaları təsdiq edilmədiyi üçün hazırda uzunmüddətli mühafizə orderi məişət zorakılığının qarşısının alınmasına yönələn tədbir olaraq tam tətbiq edilə bilmir.

Lakin ölkənin məhkəmə praktikasında uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi ilə bağlı məhkəmələrin bir neçə dəfə qətnamə qəbul etməsi praktikası vardır. ATƏT-in Bakı Ofisinin Qanununun Aliliyi və İnsan Hüquqları Şöbəsi tərəfindən 2013-cü ildə hazırlanmış "Azərbaycan Məhkəmə Sistemində Məişət Zorakılığı ilə bağlı İşlər" adlı hesabatda göstərilir ki, "Məhkəmə monitorinqini həyata keçirən işçi qrupu yerli icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qısa müddətli mühafizə orderi verilməsinə və qısa müddətli mühafizə orderin tələblərinin pozulması əsasında uzun müddətli order barədə qərar çıxarılmış hər hansı iş barədə məlumat əldə edə bilməmişdir. Lakin, məhkəmə monitorinqini həyata keçirən işçi qrupun,

məişət zorakılığı qurbanlarına yardım edən QHT-dən aldığı məlumata görə, bir işdə yalnız polis tərəfindən verilən xəbərdarlığın pozulması nəticəsində uzunmüddətli mühafizə orderi əldə olunub və həmin təşkilat uzunmüddətli mühafizə orderi əldə etməkdə yardım edib. Mühafizə orderinin verilməsi istiqamətində QHT-nin də, məhkəmənin də təşəbbüsləri təqdirə layiqdir. Bununla belə, yerli icra hakimiyyəti orqanına qısa müddətli mühafizə orderi vermək səlahiyyəti verən mövcud qanunvericiliyin tam surətdə tətbiq edilməsi məişət zorakılığı qurbanlarına qısamüddətli və uzunmüddətli mühafizə orderini aydın və şəffaf şəkildə əldə etmək imkanı verir"¹⁷.

¹⁷ Azərbaycan Məhkəmə Sistemində Məişət Zorakılığı ilə bağlı İşlər. Qanunun Aliliyi və İnsan Hüquqları Şöbəsi ATƏT-in Bakı Ofisi Dekabr 2013

Sığınacaqlar

“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Qanunun 13-cü maddəsində Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində tədbirlərin növləri göstərilmişdir. Bu tədbirlərdən biri də sosial xarakterli tədbirlər adlanır. Qanunun 13.1.2. maddəsinə görə "sosial xarakterli tədbirlər - zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi üzrə, o cümlədən müvəqqəti sığınacaqla təmin edilməsi, onlara dövlət hesabına hüquqi və tibbi yardımın göstərilməsi, habelə digər sosial yönümlü tədbirlərin həyata keçirilməsi"dir.

Müxtəlif ölkələrdə fərqli ada malik olsalar da məişət zorakılığı qurbanları üçün müvəqqəti sığınacaqlar mahiyyət etibarını ilə eynidirlər. Müvəqqəti sığınacağın əsas funksiyası qurbanların fiziki təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, onların psixoloji və mənəvi reabilitasiyasının təmin olunmasıdır. Belə sığınacaqların mövcudluğu qurbanların mövqeyinin möhkəmlənməsinə xidmət edir. Belə ki, zorakılıq tətbiq edən tərəf qurbanın çarəsizliyindən sui-istifadə edir. Lakin belə yerlərin olması qurban üçün variant, zorakılığı tətbiq edən şəxs üçün isə çəkindirici vasitə rolunu oynayır. Bu baxımdan müvəqqəti sığınacaqlar məişət zorakılığının qarşısının alınmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edən təsisatdır. Müvəqqəti sığınacaq həmçinin zorakılıq tskilinin pozulmasında da mühüm rol oynayır.

Bir çox ölkələrin praktikasında məişət zorakılığı qurbanları üçün nəzərdə tutulan sığınacaqlar müxtəlif dövlət və ya qeyri-hökumət təsisatları tərəfindən, o cümlədən dövlət orqanları, ictimai təşkilatlar, dini qurumlar, yerli özünüidarə orqanları, fiziki şəxslər tərəfindən təşkil olunur. Məsələn Böyük Britaniyada bütün bu tip sığınacaqların yarısından çoxu dini qurumlar tərəfindən idarə olunur. ABŞ da da belə sığınacaqların əhəmiyyətli hissəsi kilsələr, ictimai təşkilatlar tərəfindən idarə olunur.

Müvəqqəti sığınacaqların bəzilərinin mülkiyyətçisi (sahibi) bir təsisat, onu idarə edən isə başqa bir təsisat ola bilər. Bir çox ölkələrdə müvəqqəti sığınacaqların əksəriyyət hissəsi dövlət maliyyəsi hesabına fəaliyyət göstərir. Lakin bu zaman onun idarəçiliyini bir qayda olaraq qeyri-hökumət qurumları həyata keçirir.

Elə sığınacaqlar vardır ki, onlar qismən və ya tamamilə özünü maliyyələşdirə bilər. Bəzi sığınacaqlar fərdi ianələr hesabına özünün maddi təminatını tam həyata keçirə bilər.

Bəzi sığınacaqlarda qurbanlar müvəqqəti olaraq işlərə cəlb edilir və əldə edilən gəlirlər sığınacağın saxlanılmasına sərf edilir.

“Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 1 oktyabr tarixli 331 nömrəli Fərmanınının 1.6-cı bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti 25 aprel 2012-ci ildə **“Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti Qaydası”nın və “Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası Qaydaları”** təsdiq etmişdir.

Qaydaların 1.2. ci maddəsində göstərilir ki, *"Yardım mərkəzləri - məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə (bundan sonra - zərər çəkmiş şəxslər) hüquqi, tibbi, psixi, sosial və digər yardımın göstərilməsi məqsədi ilə yaradılan dövlət və qeyri-dövlət qurumlarıdır"*.

Qaydalara görə Dövlət yardım mərkəzləri Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən təşkil olunur və onun maddi təminatı dövlət büdcəsi və qanunvericilikdə nəzərdə tutulan digər mənbələr hesabına təmin olunur. Yardım mərkəzləri hüquqi şəxs statusuna malikdir.

Qaydalara görə *"Yardım mərkəzlərində şəxsiyyətin konfidensiallığı təmin edilməklə, zərər çəkmiş*

şəxsin xahişi (razılığı) ilə ona zəruri yardım göstərilir, müvəqqəti sığınacaqqla, geyim və qida məhsulları ilə təmin edilir".

Qaydalarda göstərilir ki fiziki şəxslərin mənzillərindən onların razılığı ilə və xeyriyyəçilik məqsədi ilə yardım mərkəzi kimi istifadə etmək olar.

Bələdiyyələr, qeyri-hökumət təşkilatları, digər təsisatlar və fiziki şəxslər də yardım mərkəzləri təşkil edə bilər. Lakin bütün halda belə yardım mərkəzləri ölkə qanunvericiliyinə və yardım mərkəzlərinin nizamnamələrinə uyğun idarə olunmalıdır.

Qaydalara əsasən yardım mərkəzlərinə direktor rəhbərlik edir. Qaydalara görə yardım mərkəzləri aşağıdakı istiqamətlərdə fəaliyyətlər həyata keçirir:

- zərər çəkmiş şəxsləri hüquqi və (və ya) tibbi yardımla təmin etmək;
- zərər çəkmiş şəxslərin hüquqlarının bərpa edilməsi üçün hüquqi yardım göstərmək;
- pozulmuş və yaxud itirilmiş funksiyaların bərpasına yönəldilmiş müalicəvi tədbirləri həyata keçirmək, onların xəstəliyinin, alınmış xəsarətlərin nəticələrini aradan qaldırmaq, psixoloji, fizioloji və anatomik pozuntuları tam və ya qismən bərpa etmək;
- zərər çəkmiş şəxslərin işlə təmin edilmələrinə, yeni peşələrə yiyələnmələrinə kömək göstərmək;
- zərər çəkmiş şəxslər üçün psixoloji reabilitasiya kursu təşkil etmək;
- zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi üçün müvafiq sənədlərin hazırlanmasında və ya sosial müavinətlərin alınmasında kömək göstərmək;
- zərər çəkmiş şəxsləri müvəqqəti sığınacaqqla təmin etmək;
- zərər çəkmiş şəxslərin ailələrində normal həyat tərzinin bərpa edilməsi üçün tədbirlər həyata keçirmək;

- məişət zorakılığı ilə bağlı müvafiq qabaqlayıcı tədbirlər həyata keçirmək;
- zərər çəkmiş şəxslərin qarşılıqlı yardım qruplarını təşkil etmək;
- zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi ilə bağlı digər tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək.

Belə mərkəzlərdə xidmətlər pulsuzdur və qeyri-kommersiya əsaslıdır. Dövlət yardım mərkəzləri dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir. Qaydalara əsasən *"Qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti qeyri-kommersiya xarakteri daşıyır. Qeyri-dövlət yardım mərkəzləri zərər çəkmiş şəxslərə yardımla bağlı maliyyə qazancı və ya hər hansı başqa mənfəət əldə edə bilməz"*.

Yardım mərkəzləri çoxfunksiyalıdır və göstərilən xidmətlərin heç də hamısı bilavasitə mərkəzin binasında yerinə yetirilməyə bilər. Hər bir qurban üçün fərdi yardım planı nəzərdə tutulmalıdır və bu planı yerinə yetirmək üçün müxtəlif cavabdeh təsisatlar mövcuddur. Xidmətləri aşağıdakı təsisatlar həyata keçirir:

- hüquqi, ilkin tibbi və psixoloji yardım - yardım mərkəzləri tərəfindən;
- ixtisaslaşdırılmış tibbi yardım - Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən;
- məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin işlə təmin edilməsi, yeni peşələrə yiyələnməsi, sosial müdafiəsi ilə bağlı digər tədbirlər - yardım mərkəzləri və Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən;
- zərər çəkmiş şəxslərin təhsilinin davam etdirilməsi - yardım mərkəzləri və Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən.

Yardım Mərkəzinin məişət zorakılığından zərər çəkmiş uşaqlarla bağlı planları fərqlidir. Qaydalara görə *"Zərər çəkmiş uşaqlar yardım mərkəzində 3 (üç) ay müddətində, digər zərər çəkmiş şəxslər isə 2 (iki) ay müddətində öz xahişləri, cinayət təqibini həyata keçirən orqanın və ya məişət zorakılığı barədə şikayətə baxan orqanın göndərişi əsasında sığınacaqla təmin oluna bilərlər. Sığınacaqla təminatmə zərər çəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin razılığı ilə həyata keçirilir. Uşaq sığınacaqda yerləşdirilərkən onun hüquq və mənafeələrini müdafiə edən şəxsin iştirakı təmin edilməlidir. 10 yaşından böyük uşaqların məsələyə dair münasibəti öyrənilir və nəzərə alınır"*.

Zərər çəkmiş uşaqlarla bağlı yardım mərkəzləri dərhal müvafiq inzibati-ərazi vahidinin qəyyumluq orqanlarına, Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komissiyaya və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinə məlumat verilir.

Qaydalarda göstərilir ki, *"Yardım mərkəzlərində uşaqlar sığınacaqla ayrıca təmin edilirlər. Uşağın mənafeyi nəzərə alınaraq, o, sığınacaqda valideynləri ilə (uşağın valideynləri tərəfindən məişət zorakılığına məruz qalmasına güman edildiyi hallar istisna olmaqla) və ya uşağın psixoloji durumuna müsbət təsir göstərən digər şəxslərlə də yerləşdirilə bilər. Burada uşaqlara təhsillərini davam etdirmək, valideynləri ilə (uşağın valideynləri tərəfindən məişət zorakılığına məruz qalmasına güman edildiyi hallar istisna olmaqla) əlaqə və ünsiyyət saxlamaq imkanı yaradılır"*.

Uşaqlar üçün nəzərdə tutulan bütün tədbirlər ilk növbədə uşaqların maraq və ehtiyaclarına uyğun təşkil olunmalıdır, onların yaşına və kamillik dərəcəsinə uyğun olaraq göstərilən xidmətlər və onların hüquqları barədə məlumatlar onların dərk edəcəyi formada verilməlidir.

Istər dövlət, istərsə də qeyri-hökumət yardım mərkəzləri öz fəaliyyətində “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Qanun, haqqında bəhs etdiyimiz bu qaydaları rəhbər tutmalıdır. Yardım mərkəzləri qaydalarda əks olunan minimal tələblərə cavab verməlidir.

Yardım Mərkəzlərində sığınacaqda təmin edilmiş qurbanlar üçün layiqli həyat şəraiti yaradılmalı onların həyatının, sağlamlığının, hüquq və azadlıqlarının, təhlükəsizliyinin qorunması təmin edilməlidir. Onlar sığınacaqda telefonla danışmaq, tərcüməçi xidmətindən istifadə etmək hüququna malikdirlər. Qurbanlarla konfidensial söhbət aparmaq üçün xüsusi yer olmalıdır. Yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti davalı olmalıdır. Belə mərkəzlər həftənin bütün günləri və 24 saat fəaliyyət göstərməlidir.

Lakin Yardım Mərkəzindən istifadə edən qurbanlar da mərkəzin daxili intizam qaydalarına əməl etməlidir. Qaydaları qərəzli şəkildə pozan şəxslər mərkəz rəhbərliyinin qərarı ilə sığınacaqdan vaxtından əvvəl çıxarıla bilər.

Qaydalarda həmçinin konfidensiallıq, ailə sirrinin qorunması, yardım mərkəzləri tərəfindən məlumat bankına qanunvericilikdə nəzərdə tutulan məlumatların verilməsi öhdəliyi də nəzərdə tutulur.

Yardım Mərkəzlərinin akkreditasiyası

Qaydalara görə bələdiyyələr, qeyri-hökumət təşkilatları, digər təsisatlar və fiziki şəxslər də yardım mərkəzləri təşkil edə bilər. Lakin qeyri-dövlət yardım mərkəzləri fəaliyyət göstərmək üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanında akkreditasiyadan keçməlidir.

Nazirlər Kabineti 25 aprel 2012-ci ildə **"Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti Qaydası"**nın və **"Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası Qaydaları"** nı təsdiq etmişdir və bu sənəddə akkreditasiyadan keçmə qaydaları və şərtləri əks olunmuşdur. **"Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası Qaydalarının 1.2. maddəsində** göstərilir ki, *"Qeyri-dövlət yardım mərkəzləri Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (bundan sonra - Nazirlik) tərəfindən akkreditasiya edilir"*.

Qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası müddətsizdir və hər hansı rüsum (ödəniş) ödənilmədən həyata keçirilir.

Akkreditasiyadan keçmək üçün qeyri-dövlət yardım mərkəzinin müəyyən potensialı və texniki imkanları olmalıdır. Akkreditasiyadan keçmək üçün müraciət etmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzinin aşağıdakı meyarlara uyğunluğu yoxlanılır:

- maddi-texniki baza;
- maliyyə mənbələri;
- işçi heyətinin peşəkarlığı.

Bu meyarları təsdiq etmək üçün müvafiq sənədlərin siyahısı Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilir.

Qaydalarda göstərilir ki, *"Akkreditasiya edilməsi üçün müraciət etmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzinin maddi-texniki bazası, maliyyə mənbələri və işçi heyətinin peşəkarlığı məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzinin məqsədinə uyğun olmalıdır"*.

Qaydalarda akkreditasiyadan keçmək üçün zəruri prosedurlar, müraciətə baxılma müddətləri, akkreditasiyadan imtina üçün əsaslar nəzərdə tutulmuşdur.

Qaydalarda həmçinin **"Akkreditasiya tələblərinə riayət edilməsinə nəzarət və akkreditasiya haqqında qərarın ləğv edilməsi bölməsi"** də vardır.

Qaydalarda göstərilir ki, *"Nazirlik akkreditasiya edilmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzi tərəfindən akkreditasiya tələblərinə (maliyyə vəziyyəti istisna olmaqla) riayət edilməsinə nəzarət edir. Bu məqsədlə akkreditasiya edilmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzinin fəaliyyəti Nazirlik tərəfindən 3 (üç) ildə bir dəfədən artıq olmamaq şərtilə yoxlanılır"*.

Yoxlamalar nəticəsində akkreditasiya tələblərinin pozulması aşkar edildikdə pozuntular qeyri-dövlət yardım mərkəzinin nəzərinə çatdırılır və pozuntuların aradan qaldırılmasına 3 ay vaxt verilir. Qeyri-dövlət yardım mərkəzi pozuntu və ya çatışmazlıqları aradan qaldırmalı və bu barədə Nazirliyə məlumat verməlidir.

Qaydalara görə aşağıdakı hallarda Nazirlik qeyri-dövlət yardım mərkəzinin akkreditasiyası haqqında qərarı ləğv edir:

- akkreditə edilmiş şəxs tərəfindən müvafiq ərizə təqdim edildikdə;
- akkreditasiya olunmaq üçün müraciət etmiş şəxs tərəfindən təqdim edilmiş sənədlərdə yanlış məlumatlar aşkar edildikdə;
- akkreditasiya tələblərinin pozulması halları aradan qaldırılmadıqda;
- qeyri-dövlət yardım mərkəzi ləğv edildikdə.

ƏLAVƏLƏR

Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun yaxın qohumluq münasibətlərindən, birgə və ya əvvəllər birgə yaşayışdan sui-istifadə etməklə törədilən zorakılığın, onun doğurduğu mənfi hüquqi, tibbi və sosial nəticələrin qarşısının alınması, məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi, hüquqi yardımla təmin edilməsi, habelə məişət zorakılığına səbəb olan halların aradan qaldırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirləri müəyyən edir və tənzimləyir.

I Fəsil

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

M a d d ə 1. Əsas anlayışlar

1.0. Bu Qanunda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

1.0.1. məişət zorakılığı - yaxın qohumluq münasibətlərindən, birgə və ya əvvəllər birgə yaşamaqlarından sui-istifadə etməklə, bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərinə qəsdən fiziki və ya mənəvi zərər vurmaı;

1.0.2. məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxs (bundan sonra - zərər çəkmiş şəxs) - bir yerdə yaşadığı ailə üzvünün, yaxın qohumunun, qanuni nikahda olmadığı və ya əvvəllər birgə yaşadığı şəxsin ona qarşı qəsdən törətdiyi bu Qanunun 1.0.3-1.0.6-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş hərəkətlər nəticəsində fiziki və ya mənəvi zərər çəkmiş şəxs;

1.0.3. məişət zəminində fiziki zorakılıq - bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərinə qəsdən fiziki təzyi q göstərməsi, yəni zor tətbiq etməklə təhlükəsizliyini pozması, döyməsi, sağlamlığına zərər vurmaı, işgəncə verməsi, azadlıq hüququnu məhdudlaşdırması;

1.0.4. məişət zəminində psixi zorakılıq - bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərinə qəsdən psixi təzyiq göstərməsi və ya dözülməz psixi şərait yaradılmasına yönəlmiş hərəkətləri;

1.0.5. məişət zəminində iqtisadi xarakterli qanunsuz məhdudiyətlərin tətbiqi — bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərini onun mülkiyyətində, sərəncamında və ya istifadəsində olan əmlakdan, gəlirlərdən məhrum etməsinə, iqtisadi asılılıq yaratmasına, belə asılılığı saxlamasına və ya ondan sui-istifadə etməsinə yönəlmiş hərəkətləri;

1.0.6. məişət zəminində cinsi zorakılıq - bu Qanunun şamil edildiyi şəxslərin birinin digərini onun iradəsi əleyhinə seksual xarakterli hərəkətlərə məcbur etməsi;

1.0.7. məişət zorakılığının qarşısının alınması - məişət zorakılığı təhlükəsinin aradan qaldırılması məqsədi ilə həyata keçirilən hüquqi, sosial və qabaqlayıcı tədbirlər;

1.0.8. yardım mərkəzləri - zərər çəkmiş şəxslərə hüquqi, tibbi, psixi, sosial və digər yardımın göstərilməsi məqsədi ilə yaradılan dövlət və qeyri-dövlət qurumları;

1.0.9. mühafizə orderi – məişət zorakılığı törətmiş şəxsin zərər çəkmiş şəxsə qarşı edə biləcəyi hərəkətlərə tətbiq olunan məhdudiyətlər haqqında akt.

M a d d ə 2. Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi

Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən, bu Qanundan və digər normativ hüquqi aktlardan ibarətdir.

M a d d ə 3. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində əsas prinsiplər

3.0. Məişət zorakılığının qarşısının alınmasının əsas prinsipləri aşağıdakılardan ibarətdir:

3.0.1. hər kəsin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş əsas insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi;

3.0.2. qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin qadağan edilməsi;

3.0.3. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar və hədudlar istisna olmaqla hər kəsin şəxsi və ailə həyatına müdaxilənin yolverilməzliyi;

3.0.4. şəxsi və ailə həyatı sirlərinin qorunması məqsədi ilə konfidensiallığa riayət edilməsi;

3.0.5. zərər çəkmiş şəxslərin pozulmuş hüquqlarının bərpası;

3.0.6. məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində dövlət orqanlarının və qeyri-dövlət qurumlarının qarşılıqlı əməkdaşlığı.

M a d d ə 4. Bu Qanunun şamil edildiyi şəxslər

4.0. Bu Qanun aşağıdakı şəxslərə şamil edilir:

4.0.1. yaxın qohum olan ailə üzvlərinə (ər, arvad, valideynlər, uşaqlar, nəvələr, babalar, nəvələr, doğma və ögey qardaşlar və bacılar, övladlığa götürmüş və övladlığa götürülmüş şəxslər), habelə birgə yaşadığı hallarda digər qohumlara;

4.0.2. nikah pozulduqdan sonra birgə və ya ayrılıqda yaşayan keçmiş ər-arvada;

4.0.3. qəyyum və ya himayəçi təyin olunmuş fiziki şəxslərə, habelə üzərində qəyyumluq və ya himayəçilik təyin edilmiş şəxslərə;

4.0.4. qanuni nikahda olmadan birgə yaşayan kişi və qadına, habelə onlarla birgə yaşayan yaxın qohumlarına.

II Fəsil

MƏİŞƏT ZORAKILIĞI BARƏDƏ ŞİKAYƏTLƏRƏ BAXILMASI QAYDASI

M a d d ə 5. Məişət zorakılığı barədə şikayətlərə baxan dövlət orqanları

5.1. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumatlar olduqda həmin şikayətlərə cinayət-prosessual qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada baxılır.

5.2. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda həmin şikayətə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən baxılır. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda şikayətlərə baxılma qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

M a d d ə 6. Məişət zorakılığı barədə şikayətlərin araşdırılması

6.1. Məişət zorakılığı üzrə araşdırmanın aparılması üçün aşağıdakılar səbəb ola bilər:

6.1.1. zərər çəkmiş şəxsin özünün və ya onun ailə üzvlərinin şikayəti;

6.1.2. fiziki və ya hüquqi şəxslərdən, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından, o cümlədən təhsil və ya səhiyyə müəssisələrindən, qeyri-hökumət təşkilatlarından, kütləvi informasiya vasitələrindən daxil olmuş müraciətlər.

6.2. Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri, yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar, qəyyumluq və himayə orqanları, təhsil və səhiyyə müəssisələri, yardım mərkəzləri xidməti vəzifələrinin həyata keçirilməsi zamanı məişət zorakılığının törədilməsi barədə aldığı şikayətləri bu Qanunun 5-ci

maddəsində müəyyən edilmiş müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına təqdim edirlər.

6.3. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda həmin şikayət yalnız zərər çəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin razılığı olduqda araşdırılır.

M a d d ə 7. Məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətlərə cinayət-prosessual qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada baxıldıqda, cinayət təqibi ilə yanaşı görülməli tədbirlər

7.0. Cinayət təqibinin həyata keçirilməsi ilə bağlı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş vəzifələrlə yanaşı, məişət zorakılığı barədə məlumat təsdiqləndikdən sonra görülməli tədbirlər aşağıdakılardır:

7.0.1. zərurət olduqda zərər çəkmiş şəxsin dövlət vəsaiti hesabına dərhal tibbi yardımla, yardım mərkəzində müvəqqəti sığınacaqla, geyim və qida məhsulları ilə təmin edilməsi, habelə onun barəsində psixoloji reabilitasiya kursunun aparılması məqsədi ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına məlumat göndərmək;

7.0.2. məişət zorakılığının yaranmasına səbəb olan halları aşkar etmək və onların qarşısını almaq istiqamətində tədbirlər görmək;

7.0.3. məişət zorakılığının qarşısının alınmasını, onun təkrarlanmamasını, araşdırmanın aparıldığı müddət ərzində zərər çəkmiş şəxsin təhlükəsizliyini təmin etmək;

7.0.4. araşdırmanın aparılması zamanı tərəflərin münasibətlərinin normallaşmasına və ailədə münasibətlərin bərpa olunmasına kömək göstərmək;

7.0.5. məişət zorakılığını törətmiş şəxslərin profilaktik qeydiyyatı götürülməsi və onlarla tərbiyəvi-qabaqlayıcı işin aparılması üçün tədbirlər görmək;

7.0.6. məişət zorakılığından əziyyət çəkən ailə üzvlərinə onların hüquqlarını, dövlət tərəfindən yaradılan və bu Qanunla müəyyən edilən vasitələrdən istifadə qaydalarını izah etmək;

7.0.7. zərər çəkmiş şəxsə mühafizə orderinin verilməsi ilə əlaqədar tədbirlər görmək;

7.0.8. məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətin araşdırılması nəticəsində cinayət işinin başlanması üçün əsaslar müəyyən olunmadığı halda həmin şikayəti aidiyyəti üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına göndərmək;

7.0.9. zəruri hallarda məişət zorakılığı barədə şikayətlər üzrə araşdırmanı aparan digər dövlət orqanlarına kömək göstərmək.

M a d d ə 8. Cinayət-prosessual qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada araşdırılmayan məişət zorakılığı ilə bağlı dövlətin vəzifələri

8.0. Cinayət-prosessual qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada araşdırılmayan məişət zorakılığı ilə bağlı dövlətin vəzifələri aşağıdakıların təmin edilməsindən ibarətdir:

8.0.1. məişət zorakılığı ilə bağlı daxil olmuş məlumatı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada qəbul etmək, qeydiyyatdan keçirmək, araşdırmanı mümkün qədər qısa müddətdə aparmaq, müvafiq hallarda dərhal hadisə yerində araşdırma aparmaq və tərəfləri ayrılıqda dinləmək;

8.0.2. məişət zorakılığı ilə bağlı daxil olmuş şikayətdə törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumat olduqda həmin şikayəti aidiyyəti üzrə göndərmək;

8.0.3. müraciət etmiş şəxsə onun hüquqlarını, zorakılığı törədən şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi, habelə bu məsələ ilə bağlı məhkəməyə müraciət qaydasını izah etmək;

8.0.4. müraciətə səbəb olmuş hərəkətlərin təkrarlanmaması və məişət zorakılığının qarşısının alınması üçün tədbirlər görmək;

8.0.5. araşdırmanın aparıldığı müddət ərzində zərər çəkmiş şəxsin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün tədbirlər görmək;

8.0.6. zəruri hallarda zərər çəkmiş şəxsə hüquqi yardım göstərmək, onu dövlət yardım mərkəzində müvəqqəti sığınacaqla, geyim və qida məhsulları ilə, tibbi və psixoloji yardımla təmin etmək, təhsil alması, işlə təmin olunması, yeni peşələrə yiyələnməsi üçün, habelə sosial müdafiəsi ilə bağlı tədbirlər görmək;

8.0.7. məişət zorakılığından əziyyət çəkən yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafələrinin müdafiəsi ilə bağlı tədbirlər görmək;

8.0.8. tərəflərin münasibətlərinin normallaşmasına və ailə münasibətlərinin bərpa olunmasına kömək göstərmək;

8.0.9. məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə zorakılıq törətmiş şəxsə xəbərdarlıq etmək və həmin xəbərdarlığın icrasına nəzarət etmək;

8.0.10. məişət zorakılığı törətmiş şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi ilə bağlı tədbirlər görmək;

8.0.11. zərər çəkmiş şəxsə mühafizə orderinin verilməsi ilə əlaqədar tədbirlər görmək;

8.0.12. bu Qanunun 13-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş tədbirləri təşkil etmək;

8.0.13. məlumatın konfidensiallığına dair qanunvericiliyin tələbləri nəzərə alınmaqla, məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankını yaratmaq, statistik məlumatların toplanmasını təşkil etmək;

8.0.14. qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti ilə bağlı normativ tənzimləməni və onların akkreditasiyasını həyata keçirmək;

8.0.15. məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq etmək.

M a d d ə 9. Məişət zorakılığı barədə şikayətlərə bu Qanunun 5.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada baxılmasının nəticələrinə dair qərar

9.0. Məişət zorakılığı barədə şikayətlərə bu Qanunun 5.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada baxılmasının nəticələrindən asılı olaraq aşağıdakı qərarlardan biri qəbul olunur:

9.0.1. məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş məsuliyyət izah edilməklə, məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi;

9.0.2. məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsin qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada valideynlik hüququndan məhrum edilməsi və ya valideynlik hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı məhkəməyə müraciət edilməsi;

9.0.3. əməllərində cinayət tərkibi və ya inzibati xəta olan şəxsin qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada cinayət və ya inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə səlahiyyətli dövlət orqanlarına müraciət edilməsi;

9.0.4. zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət edilməsi;

9.0.5. zərər çəkmiş şəxsin yardım mərkəzində sığınacaqqla təmin edilməsi.

M a d d ə 10. Mühafizə orderi

10.1. Bu Qanuna uyğun olaraq zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli və ya uzunmüddətli mühafizə orderi verilə bilər.

10.2. Qısamüddətli mühafizə orderində məişət zorakılığını törətmiş şəxsə aşağıdakılar qadağan edilə bilər:

10.2.1. məişət zorakılığının təkrar törədilməsi;

10.2.2. zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda həmin şəxsin axtarılması;

10.2.3. zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi.

10.3. Uzunmüddətli mühafizə orderində bu Qanunun 10.1-ci maddəsində qeyd olunanlarla yanaşı aşağıdakılar nəzərdə tutula bilər:

10.3.1. məişət zorakılığını törətmiş şəxsin yetkinlik yaşına çatmamış uşaqları ilə ünsiyyət qaydaları;

10.3.2. yaşayış sahəsindən və ya birgə əmlakdan istifadə qaydalarının müəyyən edilməsi;

10.3.3. zərər çəkmiş şəxsə tibbi və hüquqi yardımın göstərilməsi ilə bağlı xərclərin məişət zorakılığını törətmiş şəxs tərəfindən ödənilməsi şərtləri;

10.3.4. mühafizə orderinin tələblərini icra etməyən şəxsin qanunvericiliyə uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb olunmasının izah edilməsi haqqında məlumat.

10.4. Mühafizə orderi icra haqqında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada icra olunur.

M a d d ə 11. Məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi

11.1. Məişət zorakılığı törətmiş şəxsin hərəkətləri cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda, lakin bu hərəkətlər nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqları və qanuni mənafeləri pozulduqda, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxsə həmin və ya ona oxşar hərəkətlərin təkrarlanmaması barədə yazılı xəbərdarlıq edilə və zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderi verilə bilər.

11.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı müraciət edilən vaxtdan 24 saat keçənədək zorakılığı törədən şəxsə xəbərdarlıq edir və dərhal zərər çəkmiş şəxsə 30 gün müddətində qısamüddətli mühafizə orderi verir. Xəbərdarlıq edilməsindən məhkəməyə şikayət verilə bilər.

11.3. Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsin qısamüddətli mühafizə orderinin tələblərinə əməl etməməsi uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün əsas ola bilər.

M a d d ə 12. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi qaydası

12.1. Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa əməl etmədikdə, zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir.

12.2. Uzunmüddətli mühafizə orderi 30 gündən 180 gün müddətinə verilir. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə məhkəmə qərarının çıxarılması qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

12.3. Tərəflərin şəxsi və ailə həyatı sirtinin yayılmasının qarşısını almaq, habelə yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin maraqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə işə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada qapalı məhkəmə iclasında baxıla bilər.

12.4. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə məhkəmə qərarı qanunvericiliyə uyğun olaraq qüvvəyə minir və müddəti hesablanır. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qərar qanunvericiliyə uyğun olaraq icraya yönəldilir.

12.5. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qərardan qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada şikayət verilə bilər. Yuxarı instansiya məhkəməsinə şikayətin verilməsi mühafizə orderi üzrə qərarın icrasını dayandırmır.

12.6. Uzunmüddətli mühafizə orderinin surəti onun çıxarıldığı gün tərəflərə verilməlidir.

III Fəsil

MƏİŞƏT ZORAKILIĞININ QARŞISININ ALINMASI SAHƏSİNDƏ TƏDBİRLƏR

M a d d ə 13. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində tədbirlərin növləri

13.1. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində tədbirlərin aşağıdakı növləri vardır:

13.1.1. hüquqi xarakterli tədbirlər - məişət zorakılığı hallarının araşdırılması, məişət zorakılığına yol vermiş şəxslərin qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi;

13.1.2. sosial xarakterli tədbirlər - zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi üzrə, o cümlədən müvəqqəti sığınacaqqla təmin edilməsi, onlara dövlət hesabına hüquqi və tibbi yardımın göstərilməsi, habelə digər sosial yönümlü tədbirlərin həyata keçirilməsi;

13.1.3. qabaqlayıcı tədbirlər - əhali arasında məişət zorakılığının mənfi hüquqi, tibbi və sosial nəticələrinin izah edilməsi, məişət zorakılığının qarşısının alınmasına yönəlmiş digər maarifləndirmə tədbirlərinin təşkili.

13.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən məişət zorakılığının qarşısının alınması ilə bağlı tədbirlər üzrə dövlət proqramları qəbul edilə bilər.

M a d d ə 14. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində hüquqi tədbirlər

14.0. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində hüquqi tədbirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

14.0.1. məişət zorakılığı ilə bağlı cinayət təqibinin həyata keçirilməsi;

14.0.2. məişət zorakılığı törətmiş şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi;

14.0.3. zərər çəkmiş şəxslərin hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafeələrinin müdafiəsi, araşdırmanın aparıldığı müddət ərzində müraciət etmiş şəxsin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi;

14.0.4. zərər çəkmiş şəxslərin dövlət vəsaiti hesabına hüquqi yardımla təmin edilməsi;

14.0.5. məişət zorakılığı ilə bağlı işlərə dair məhkəmə qərarlarının icrasının təmin edilməsi;

14.0.6. məişət zorakılığı ilə bağlı verilmiş xəbərdarlığın icrasına nəzarətin həyata keçirilməsi;

14.0.7. məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxslərin qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada valideynlik hüququndan məhrum edilməsi və ya valideynlik hüquqlarının məhdudlaşdırılması;

14.0.8. məişət zorakılığı ilə bağlı statistik məlumatların toplanması;

14.0.9. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məişət zorakılığı ilə bağlı məlumatların konfidensiallığının təmin edilməsi;

14.0.10. qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti ilə bağlı normativ tənzimləmənin və həmin mərkəzlərin akkreditasiyasının həyata keçirilməsi.

M a d d ə 15. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində sosial tədbirlər

15.0. Məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində sosial tədbirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

15.0.1. zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsinin təşkili, onlara müvafiq sənədlərin və ya qanunvericiliklə müəyyən edilmiş sosial müavinətlərin alınmasında kömək göstərilməsi;

15.0.2. zərər çəkmiş şəxslərə təhsilin davam etdirilməsində kömək göstərilməsi;

15.0.3. zərər çəkmiş şəxslərin işlə təmin edilməsində, yeni peşələrə yiyələnməsində kömək göstərilməsi;

15.0.4. zərər çəkmiş şəxslərə dövlət vəsaiti hesabına tibbi yardımın göstərilməsi;

15.0.5. zərər çəkmiş şəxslər üçün psixoloji reabilitasiya kurslarının təşkili;

15.0.6. zərər çəkmiş şəxslər üçün yardım mərkəzlərinin yaradılması;

15.0.7. zərər çəkmiş uşaqların sosial qayğı ilə təmin edilməsi üçün tədbirlərin görülməsi;

15.0.8. zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi istiqamətində digər tədbirlərin həyata keçirilməsi.

M a d d ə 16. Məişət zorakılığı ilə bağlı qabaqlayıcı tədbirlər

16.1. Məişət zorakılığı ilə bağlı qabaqlayıcı tədbirlər məişət zorakılığının qarşısının alınmasına, ailələrdə normal münasibətlərin yaradılmasına, məişət zorakılığı hallarının və ondan yaranan mənfi hüquqi, tibbi və sosial nəticələrin aradan qaldırılmasına yönəlidir.

16.2. Məişət zorakılığı ilə bağlı qabaqlayıcı tədbirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

16.2.1. məişət zorakılığı əleyhinə maarifləndirmə işinin aparılması;

16.2.2. məişət zorakılığı hallarının və onun doğurduğu mənfi hüquqi, tibbi və sosial nəticələrin izah edilməsi;

16.2.3. məişət zorakılığının qarşısının alınması üsullarının izah edilməsi;

16.2.4. əhali arasında yüksək mədəniyyətə və qarşılıqlı hörmətə əsaslanan ailə münasibətlərinin təbliğ edilməsi;

16.2.5. məişət zorakılığına səbəb olan halların araşdırılması, təhlil edilməsi, onların qarşısının alınmasına yönəlmiş tövsiyələrin, proqramların hazırlanması, maarifləndirmə tədbirlərinin təşkili;

16.2.6. məişət zorakılığı törətmiş şəxslərin profilaktik qeydiyyatı götürülməsi və həmin şəxslərlə tərbiyəvi-qabaqlayıcı işin aparılması;

16.2.7. məişət zorakılığına görə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş məsuliyyətin izah edilməsi;

16.2.8. məişət zorakılığı törətmiş şəxslərə belə halların təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi;

16.2.9. məişət zorakılığı ilə bağlı sorğuların keçirilməsi.

16.3. Məişət zorakılığı törətmiş şəxslərin profilaktik qeydiyyatı götürülməsi və həmin şəxslərlə tərbiyəvi-qabaqlayıcı işin aparılması qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

M a d d ə 17. Zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərildikdə konfidensiallığın təmin edilməsi

17.1. Şəxs barəsində məişət zorakılığının törədilməsi faktı və zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərildiyi vaxt şəxsi və ailə həyatı barəsində müəyyən edilmiş məlumatlar konfidensial hesab olunur.

17.2. Məişət zorakılığı ilə bağlı müraciətlərin araşdırılması, məişət zorakılığı ilə bağlı statistik məlumatların toplanılması, zərər çəkmiş şəxslərə yardımın göstərilməsi zamanı məlumatların konfidensiallığı, şəxsi və ailə sirrinin yayılmaması təmin edilməlidir.

17.3. Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankında toplanmış məlumatların konfidensiallığı məlumat bankını aparan müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təmin olunur. Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumatlar yalnız qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada verilə bilər. Məişət zorakılığı ilə bağlı statistik məlumatlar adsızlaşdırılmış şəkildə açıqlanmalıdır.

17.4. Xidməti fəaliyyəti ilə bağlı məişət zorakılığı barədə müraciətlərin araşdırılması zamanı məlumatların konfidensiallığını təmin etməyən vəzifəli şəxslər

qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

M a d d ə 18. Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankı

18.1. Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən yaradılır.

18.2. Məlumat bankında baş vermiş məişət zorakılığı halları, məişət zorakılığı halları ilə bağlı dövlət orqanlarına müraciət etmiş şəxslər, məişət zorakılığı halları ilə bağlı aparılmış araşdırmalar və araşdırmaların nəticələri, məişət zorakılığı halları ilə əlaqədar məsuliyyətə cəlb edilmiş şəxslər, məhkəmə qərarları, o cümlədən valideynlik hüquqlarından məhrum edilmiş və ya valideynlik hüquqları məhdudlaşdırılmış şəxslər, eləcə də valideynlik hüquqları bərpa edilmiş və ya valideynlik hüquqlarının məhdudlaşdırılması ləğv edilmiş şəxslər, akkreditə edilmiş yardım mərkəzləri, onların fəaliyyəti barədə və digər məlumatlar toplanır.

18.3. Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankının təşkili və aparılması qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

18.4. Dövlət orqanları və yardım mərkəzləri məişət zorakılığı halları ilə bağlı məlumatları müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim etməlidirlər.

18.5. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankında məişət zorakılığı halları üzrə toplanan məlumatlar əsasında ümumiləşdirmələr və təhlil materialları hazırlanır.

M a d d ə 19. Yardım mərkəzləri

19.1. Zərər çəkmiş şəxslər üçün dövlət yardım mərkəzləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təşkil olunur. Dövlət yardım mərkəzlərinin göstərdiyi xidmətlər ödənişsizdir.

19.2. Yardım mərkəzlərinin fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakılardır:

19.2.1. zərər çəkmiş şəxsləri hüquqi və (və ya) tibbi yardımla təmin etmək;

19.2.2. zərər çəkmiş şəxslərin işlə təmin edilməsinə, yeni peşələrə yiyələnməsinə kömək göstərmək;

19.2.3. zərər çəkmiş şəxslər üçün psixoloji reabilitasiya kursu təşkil etmək;

19.2.4. zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi üçün müvafiq sənədlərin hazırlanmasında və ya sosial müavinətlərin alınmasında kömək göstərmək;

19.2.5. zəruri hallarda zərər çəkmiş şəxsləri müvəqqəti sığınacaqda təmin etmək;

19.2.6. zərər çəkmiş şəxslərin ailələrində normal həyat tərzinin bərpa edilməsi üçün tədbirlər görmək;

19.2.7. məişət zorakılığı ilə bağlı müvafiq qabaqlayıcı tədbirlər həyata keçirmək;

19.2.8. zərər çəkmiş şəxslərin qarşılıqlı yardım qruplarını təşkil etmək;

19.2.9. zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi ilə bağlı digər tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək.

19.3. Yetkinlik yaşına çatmamış zərər çəkmiş şəxslər yardım mərkəzində 3 ay müddətində, digər zərər çəkmiş şəxslər isə 2 ay müddətində zəruri hallarda sığınacaqda təmin oluna bilərlər.

19.4. Yerli özünüidarə orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, digər qurumlar və şəxslər yardım mərkəzlərini yarada bilərlər. Fiziki şəxslərin mənzillərindən onların razılığı əsasında xeyriyyəçilik məqsədilə yardım mərkəzi kimi istifadə oluna bilər.

19.5. Qeyri-dövlət yardım mərkəzləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanında akkreditasiyadan keçməlidir.

19.6. Yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti qaydası və qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

IV Fəsil

YEKUN MÜDDƏALAR

M a d d ə 20. Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun və məişət zorakılığı ilə bağlı digər qanunvericilik aktlarının tələblərini pozan şəxslər Azərbaycan qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 22 iyun 2010-cu il
№ 1058-IIIQ

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2012-ci il 25 aprel
tarixli 89 nömrəli qərarı ilə
təsdiq edilmişdir
1 nömrəli əlavə

**Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım
mərkəzlərinin fəaliyyəti**

Q A Y D A S I

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qayda “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 22 iyun tarixli 1058-IIIQ nömrəli Qanununun 19.6-cı maddəsinə əsasən hazırlanmışdır və məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzlərinin (bundan sonra - yardım mərkəzləri) fəaliyyəti qaydasını müəyyən edir.

1.2. Yardım mərkəzləri - məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə (bundan sonra - zərər çəkmiş şəxslər) hüquqi, tibbi, psixi, sosial və digər yardımın göstərilməsi məqsədi ilə yaradılan dövlət və qeyri-dövlət qurumlarıdır.

1.3. Yardım mərkəzlərində şəxsiyyətin konfidensiallığı təmin edilməklə, zərər çəkmiş şəxsin xahişi (razılığı) ilə ona zəruri yardım göstərilir, müvəqqəti sığınacaqqla, geyim və qida məhsulları ilə təmin edilir.

1.4. Yardım mərkəzləri hüquqi şəxsdir.

1.5. Fiziki şəxslərin mənzillərindən onların razılığı əsasında xeyriyyəçilik məqsədi ilə yardım mərkəzi kimi istifadə oluna bilər.

2. Yardım mərkəzlərinin yaradılmasının və maliyyələşdirilməsinin əsasları

2.1. Dövlət yardım mərkəzləri Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən təşkil olunur. Dövlət yardım mərkəzlərinin maddi-texniki təchizatı dövlət büdcəsi və qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər mənbələr hesabına həyata keçirilir.

2.2. Yerli özünüidarə orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, digər qurumlar və şəxslər yardım mərkəzləri yarada bilərlər.

2.3. Yardım mərkəzləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və yardım mərkəzinin Nizamnaməsinə uyğun olaraq idarə edilir.

2.4. Yardım mərkəzlərinə direktor rəhbərlik edir.

2.5. Yardım mərkəzlərinin işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

3. Yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti

3.1. Yardım mərkəzlərinin fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakılardır:

3.1.1. zərər çəkmiş şəxsləri hüquqi və (və ya) tibbi yardımla təmin etmək;

3.1.1.1. zərər çəkmiş şəxslərin hüquqlarının bərpa edilməsi üçün hüquqi yardım göstərmək;

3.1.1.2. pozulmuş və yaxud itirilmiş funksiyaların bərpasına yönəldilmiş müalicəvi tədbirləri həyata keçirmək, onların xəstəliyinin, alınmış xəsarətlərin nəticələrini aradan qaldırmaq, psixoloji, fizioloji və anatomik pozuntuları tam və ya qismən bərpa etmək;

3.1.2. zərər çəkmiş şəxslərin işlə təmin edilmələrinə, yeni peşələrə yiyələnmələrinə kömək göstərmək;

3.1.3. zərər çəkmiş şəxslər üçün psixoloji reabilitasiya kursu təşkil etmək;

3.1.4. zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi üçün müvafiq sənədlərin hazırlanmasında və ya sosial müavinətlərin alınmasında kömək göstərmək;

3.1.5. zərər çəkmiş şəxsləri müvəqqəti sığınacaqla təmin etmək;

3.1.6. zərər çəkmiş şəxslərin ailələrində normal həyat tərzinin bərpa edilməsi üçün tədbirlər həyata keçirmək;

3.1.7. məişət zorakılığı ilə bağlı müvafiq qabaqlayıcı tədbirlər həyata keçirmək;

3.1.8. zərər çəkmiş şəxslərin qarşılıqlı yardım qruplarını təşkil etmək;

3.1.9. zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi ilə bağlı digər tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək.

3.2. Dövlət yardım mərkəzlərinin göstərdiyi xidmətlər ödənişsizdir.

3.3. Bu Qaydanın 3.1.1-ci, 3.1.2-3.1.4-cü, 3.1.7-ci yarımbəndlərində qeyd edilən xidmətlər qeyri-dövlət yardım mərkəzləri tərəfindən ödənişsiz göstərilir.

3.4. Qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin fəaliyyəti qeyri-kommersiya xarakteri daşıyır. Qeyri-dövlət yardım mərkəzləri zərər çəkmiş şəxslərə yardımla bağlı maliyyə qazancı və ya hər hansı başqa mənfəət əldə edə bilməz.

3.5. Yardım mərkəzlərində zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərmək məqsədi ilə hər bir şəxs üçün fərdi yardım planı tərtib edilir.

3.6. Zərər çəkmiş şəxslərə fərdi yardım planı aşağıdakı qurumlar tərəfindən həyata keçirilir:

3.6.1. hüquqi, ilkin tibbi və psixoloji yardım - yardım mərkəzləri tərəfindən;

3.6.2. ixtisaslaşdırılmış tibbi yardım - Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən;

3.6.3. məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin işlə təmin edilməsi, yeni peşələrə yiyələnməsi, sosial müdafiəsi ilə bağlı digər tədbirlər - yardım mərkəzləri və Azərbaycan

Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən;

3.6.4. zərər çəkmiş şəxslərin təhsilinin davam etdirilməsi - yardım mərkəzləri və Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən.

3.7. Zərər çəkmiş uşaqlar yardım mərkəzində 3 (üç) ay müddətində, digər zərər çəkmiş şəxslər isə 2 (iki) ay müddətində öz xahişləri, cinayət təqibini həyata keçirən orqanın və ya məişət zorakılığı barədə şikayətə baxan orqanın göndərişi əsasında sığınacaqda təmin oluna bilərlər. Sığınacaqda təmin etmə zərər çəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin razılığı ilə həyata keçirilir. Uşaq sığınacaqda yerləşdirilərkən onun hüquq və mənafelərini müdafiə edən şəxsin iştirakı təmin edilməlidir. 10 yaşından böyük uşaqların məsələyə dair münasibəti öyrənilir və nəzərə alınır.

3.8. Zərər çəkmiş uşaqlar barədə yardım mərkəzləri tərəfindən dərhal yardım mərkəzinin yerləşdiyi ərazinin qəyyumluq və himayə orqanına, Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komissiyaya və Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinə məlumat verilir.

3.9. Yardım mərkəzlərində uşaqlar sığınacaqda ayrıca təmin edilirlər. Uşağın mənafeyi nəzərə alınaraq, o, sığınacaqda valideynləri ilə (uşağın valideynləri tərəfindən məişət zorakılığına məruz qalmasına güman edildiyi hallar istisna olmaqla) və ya uşağın psixoloji durumuna müsbət təsir göstərən digər şəxslərlə də yerləşdirilə bilər. Burada uşaqlara təhsillərini davam etdirmək, valideynləri ilə (uşağın valideynləri tərəfindən məişət zorakılığına məruz qalmasına güman edildiyi hallar istisna olmaqla) əlaqə və ünsiyyət saxlamaq imkanı yaradılır.

3.10. Yardım mərkəzində nəzərdə tutulmuş bütün xidmətlər və tədbirlər ilkin olaraq uşaqların maraq və ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmalı, uşağın yaşı, kamillik və fərdi

psixoloji inkişaf səviyyəsi nəzərə alınmaqla, hüquqları və göstəriləcək xidmətlər barədə məlumatlar uşaqların dərk edəcəyi formada verilməlidir.

3.11. Yardım mərkəzlərində sığınacaqda təmin edilmiş məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə telefonla danışmaq və tərcüməçinin xidmətlərindən istifadə etmək imkanı yaradılır. Konfidensial söhbət aparılması üçün bu mərkəzlərdə xüsusi yerlər ayrılır.

3.12. Yardım mərkəzlərində zərər çəkmiş şəxslərə layiqli həyat şəraitinin yaradılması, onların həyatının, sağlamlığının, hüquq və azadlıqlarının, təhlükəsizliyinin qorunması təmin edilir.

3.13. Yardım mərkəzlərində həftənin bütün günlərində (24 saat ərzində) telefon yardım xətti fəaliyyət göstərir.

3.14. Yardım mərkəzlərində daxili intizam qaydalarını qərəzli şəkildə pozan şəxslər mərkəzin müdiriyyəti tərəfindən vaxtından əvvəl yardım mərkəzində verilmiş sığınacaqdan çıxarırlar.

4. Yekun müddəalar

4.1. Şəxs barəsində məişət zorakılığının törədilməsi faktı və zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərildiyi vaxt şəxsi və ailə həyatı barəsində müəyyən edilmiş məlumatlar konfidensial hesab olunur.

4.2. Zərər çəkmiş şəxslərə yardımın göstərilməsi zamanı məlumatların konfidensiallığı, şəxsi və ailə sirrinin yayılmaması təmin edilməlidir.

4.3. Yardım mərkəzləri məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankını aparan orqana məişət zorakılığı halları üzrə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş məlumatları təqdim edir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2012-ci il 25 aprel
tarixli 89 nömrəli qərarı ilə
təsdiq edilmişdir
2 nömrəli əlavə

Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası

Q A Y D A L A R I

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 22 iyun tarixli 1058-IIIQ nömrəli Qanununun 19.6-cı maddəsinə əsasən hazırlanmışdır və məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin (bundan sonra - qeyri-dövlət yardım mərkəzləri) akkreditasiyası qaydalarını müəyyən edir.

1.2. Qeyri-dövlət yardım mərkəzləri Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (bundan sonra - Nazirlik) tərəfindən akkreditasiya edilir.

1.3. Qeyri-dövlət yardım mərkəzləri müddətsiz akkreditasiya edilir.

1.4. Qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyası ödənişsizdir.

2. Akkreditasiya qaydası

2.1. Akkreditasiya edilməsi üçün müraciət etmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzinin aşağıdakı meyarlara uyğunluğu yoxlanılır:

- 2.1.1. maddi-texniki baza;
- 2.1.2. maliyyə mənbələri;
- 2.1.3. işçi heyətinin peşəkarlığı.

2.2. Qeyri-dövlət yardım mərkəzinin akkreditasiya edilməsi üçün bu Qaydaların 2.1-ci bəndində sadalanan meyarları təsdiq edən sənədlərin siyahısı Nazirlik tərəfindən müəyyən edilir.

2.3. Akkreditasiya edilməsi üçün müraciət etmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzinin maddi-texniki bazası, maliyyə mənbələri və işçi heyətinin peşəkarlığı məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzinin məqsədinə uyğun olmalıdır.

2.4. Akkreditasiya üçün mərkəzin rəhbəri və yaxud onu əvəz edən vəzifəli şəxs tərəfindən müraciət ərizəsi imzalanmalı, möhürlə təsdiq edilməli və bu Qaydaların 2.1-ci bəndində sadalanan meyarları təsdiq edən sənədlərlə birlikdə Nazirliyə təqdim edilməlidir.

2.5. Akkreditasiya barədə müraciətə Nazirlik tərəfindən 15 (on beş) gün müddətində baxılır və akkreditasiyanın təsdiqi və ya ondan imtina olunması haqqında əsaslandırılmış qərar qəbul edilir.

2.6. Sənədlərdə çatışmazlıqlar aşkar edildikdə, bu barədə ərizəçiyə 7 (yeddi) gün müddətində yazılı bildiriş göndərilir. Çatışmazlıqlar aradan qaldırıldıqdan sonra sənədlərə 10 (on) gün müddətindən gec olmayaraq yenidən baxılır və bu Qaydaların 2.5-ci bəndində göstərilmiş qərarlardan biri qəbul edilir.

2.7. Qeyri-dövlət yardım mərkəzinin akkreditasiya məsələsinə baxılarkən, məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzi kimi fəaliyyət göstərəcək sahəyə baxış keçirilir, orada işləyəcək şəxslərlə söhbət aparılır, habelə müraciət etmiş şəxs barədə əlavə məlumatların alınması məqsədi ilə dövlət orqanlarına, hüquqi və fiziki şəxslərə sorğu göndərilir.

2.8. Müraciət etmiş şəxsə Nazirlik tərəfindən akkreditə edilməsini təsdiq edən sənəd verilir.

3. Akkreditasiyadan imtina edilməsi

3.1. Qeyri-dövlət yardım mərkəzinin akkreditasiya edilməsindən yalnız aşağıdakı hallarda imtina olunur:

3.1.1. bu Qaydaların 2.1-ci bəndində sadalanan meyarları təsdiq edən sənədlər təqdim edilmədikdə və ya tam təqdim edilmədikdə;

3.1.2. akkreditasiya edilməsi üçün müraciət etmiş şəxs tərəfindən yanlış məlumatlar təqdim edildikdə;

3.1.3. məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzi kimi fəaliyyət göstərəcək sahələr olmadıqda və ya orada zəruri şərait təmin edilmədikdə;

3.1.4. qeyri-dövlət yardım mərkəzi kifayət qədər maliyyə mənbələrinə, işçi heyətinə, zəruri maddi-texniki bazaya malik olmadıqda, habelə qeyri-dövlət yardım mərkəzində fəaliyyət göstərəcək şəxslərin təhsili, təcrübəsi, psixoloji durumu və mənəvi keyfiyyətləri onların yardım mərkəzində işləməsinə imkan vermədikdə.

4. Akkreditasiya tələblərinə riayət edilməsinə nəzarət və akkreditasiya haqqında qərarın ləğv edilməsi

4.1. Nazirlik akkreditasiya edilmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzi tərəfindən akkreditasiya tələblərinə (maliyyə vəziyyəti istisna olmaqla) riayət edilməsinə nəzarət edir. Bu məqsədlə akkreditasiya edilmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzinin fəaliyyəti Nazirlik tərəfindən 3 (üç) ildə bir dəfədən artıq olmamaq şərtilə yoxlanılır.

4.2. Yoxlama zamanı akkreditasiya tələblərinin pozulması aşkar edilərsə, bu pozuntular və ya çatışmazlıqlar qeyri-dövlət yardım mərkəzinin nəzərinə çatdırılır və onların aradan qaldırılması üçün 3 (üç) ay müddətinə möhlət verilir.

4.3. Qeyri-dövlət yardım mərkəzi pozuntu və ya çatışmazlıqları aradan qaldırmalı və bu barədə Nazirliyə məlumat verməlidir.

4.4. Pozuntu və ya çatışmazlıqların aradan qaldırılıb-qaldırılmadığı Nazirlik tərəfindən monitorinq olunur.

4.5. Aşağıdakı hallarda Nazirlik qeyri-dövlət yardım mərkəzinin akkreditasiyası haqqında qərarı ləğv edir:

4.5.1. akkreditə edilmiş şəxs tərəfindən müvafiq ərizə təqdim edildikdə;

4.5.2. akkreditasiya olunmaq üçün müraciət etmiş şəxs tərəfindən təqdim edilmiş sənədlərdə yanlış məlumatlar aşkar edildikdə;

4.5.3. akkreditasiya tələblərinin pozulması halları aradan qaldırılmadıqda;

4.5.4. qeyri-dövlət yardım mərkəzi ləğv edildikdə.

5. Yekun müddəalar

5.1. Nazirlik akkreditə edilmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzləri barədə məişət zorakılığı ilə bağlı məlumat bankını aparan orqana məlumat təqdim edir.

5.2. Qeyri-dövlət yardım mərkəzinin akkreditasiyası ləğv edildikdə, orada olan şəxslər öz arzuları ilə dövlət yardım mərkəzlərində yerləşdirilirlər.

5.3. Akkreditasiyadan imtina edilməsi və akkreditasiyanın ləğv edilməsi barədə qərarlardan inzibati və məhkəmə qaydasında şikayət verilə bilər.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2012-ci il 24 fevral
tarixli 46 nömrəli qərarı ilə
təsdiq edilmişdir

**Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin
əlamətləri olmadıqda, şikayətlərə baxılma**

QAYDASI

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qayda “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 22 iyun tarixli 1058-IIIQ nömrəli Qanununun (bundan sonra - Qanun) 5.2-ci maddəsinə əsasən hazırlanmışdır və məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, şikayətlərə baxılma qaydasını müəyyən edir.

1.2. Məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, həmin şikayətə məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsin (bundan sonra - zərər çəkmiş şəxs) yaşadığı (olduğu) yerin icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən baxılır.

1.3. Qanunun 6.3-cü maddəsinə əsasən məişət zorakılığı barədə şikayətdə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda, həmin şikayət yalnız zərər çəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin razılığı olduqda araşdırılır.

1.4. Qanunun 7.0.8-ci maddəsinə əsasən məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətin araşdırılması nəticəsində cinayət işinin başlanılması üçün əsaslar müəyyən edilmədiyi halda, cinayət təqibini həyata keçirən orqan həmin şikayəti zərər çəkmiş şəxsin yaşadığı (olduğu) yerin icra hakimiyyəti orqanına göndərir.

1.5. Qanunun 6.2-ci maddəsinə əsasən dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri, yetkinlik yaşına

çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar, qəyyumluq və himayə orqanları, təhsil və səhiyyə müəssisələri, yardım mərkəzləri xidməti vəzifələrinin həyata keçirilməsi zamanı məişət zorakılığının törədilməsi barədə aldığı şikayətləri zərər çəkmiş şəxsin yaşadığı (olduğu) yerin icra hakimiyyəti orqanına təqdim edirlər.

1.6. Qanunun 8.0.2-ci maddəsinə əsasən məişət zorakılığı ilə bağlı daxil olmuş şikayətdə törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumat olduqda, həmin şikayət aidiyyəti üzrə cinayət təqibini həyata keçirən orqana göndərilir.

1.7. Məişət zorakılığı ilə bağlı daxil olmuş məlumat üzrə kargüzarlıq konfidensiallıq rejiminə riayət edilməklə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1998-ci il 29 dekabr tarixli 52 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə vətəndaşların təklif, ərizə və şikayətləri üzrə kargüzarlığın aparılması Qaydaları”na uyğun aparılır.

2. Məişət zorakılığı üzrə araşdırmanın aparılmasının səbəbləri

2.1. Qanunun 6.1-ci maddəsinə əsasən məişət zorakılığı üzrə araşdırmanın aparılmasına aşağıdakılar səbəb ola bilər:

2.1.1. zərər çəkmiş şəxsin özünün və ya onun ailə üzvlərinin şikayəti;

2.1.2. fiziki və ya hüquqi şəxslərdən, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından, o cümlədən təhsil və ya səhiyyə müəssisələrindən, qeyri-hökumət təşkilatlarından, kütləvi informasiya vasitələrindən daxil olmuş müraciətlər.

3. Məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətə baxılma qaydası

3.1. Məişət zorakılığı ilə bağlı şikayətə 5 (beş) gün müddətində baxılır və müvafiq qərar qəbul edilir. Həmin müddətdə Qanunun 8-ci maddəsinə uyğun olaraq ilkin araşdırma aparılmalı, məişət zorakılığı faktının mövcudluğu

aşkar edildikdə, zərər çəkmiş şəxsin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün zəruri tədbirlər görülməli və məişət zorakılığı halının aradan qaldırılması ilə bağlı gələcək fəaliyyət müəyyən edilməlidir.

3.2. Araşdırma aparmaq üçün əlavə materiallar tələb etmək və ya əlavə xüsusatları öyrənmək lazım gəldiyi hallarda, bu Qaydanın 3.1-ci bəndi ilə müəyyən edilmiş müddət 5 (beş) gündən çox olmayaraq uzadıla bilər.

3.3. Məişət zorakılığı ilə bağlı daxil olmuş məlumatda göstərilən halların müəyyən edilməsi məqsədi ilə tərəflər ayrılıqda dinlənir və müvafiq hallarda dərhal hadisə yerində araşdırma aparılır.

3.4. Zərər çəkmiş şəxsin tələbi ilə dinləmədə vəkil və psixoloqun iştirakı təmin edilir. Dinlənən şəxs Azərbaycan dilini bilmədikdə, tərcüməçidən istifadə olunur.

3.5. Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərdən biri 16 yaşınadək və ya sağlamlıq imkanları məhdud şəxs olduqda, aparılan araşdırma və dinləmələrdə pedaqoqun və ya psixoloqun iştirakı təmin edilməlidir.

3.6. Araşdırma zamanı müraciət etmiş şəxsə onun hüquqları, zorakılığı törədən şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi, habelə bu məsələ ilə bağlı məhkəməyə müraciət qaydası izah edilir, zərər çəkmiş şəxsə hüquqi yardım göstərilir, yardım mərkəzində müvəqqəti sığınacaqla, mövsümi geyim və qida məhsulları ilə, tibbi və psixoloji yardımla təmin edilir.

3.7. Araşdırmanı aparan orqan tərəfindən tərəflərin münasibətlərinin normallaşmasına və ailə münasibətlərinin bərpa olunmasına kömək göstərməli, habelə məişət zorakılığından əziyyət çəkən yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafələrinin müdafiəsi ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilməlidir.

4. Şikayətə baxılmasının nəticələrinə dair qərar

4.1. Qanunun 9-cu maddəsinə əsasən məişət zorakılığı barədə şikayətlərə baxılmasının nəticələrindən asılı olaraq, aşağıdakı qərarlardan biri qəbul olunur:

4.1.1. məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsə cinayət və inzibati məsuliyyət izah edilməklə, məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi;

4.1.2. məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsin valideynlik hüququndan məhrum edilməsi və ya valideynlik hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı məhkəməyə müraciət edilməsi;

4.1.3. əməllərində cinayət tərkibi və ya inzibati xəta olan şəxsin cinayət və ya inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə səlahiyyətli dövlət orqanlarına müraciət edilməsi;

4.1.4. zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət edilməsi;

4.1.5. zərər çəkmiş şəxsin yardım mərkəzində sığınacaq təmin edilməsi.

5. Məişət zorakılığının təkrarlanmaması barədə xəbərdarlıq edilməsi və qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi

5.1. Qanunun 11-ci maddəsinə əsasən məişət zorakılığı törətmiş şəxsin hərəkətləri cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda, lakin bu hərəkətlər nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqları və qanuni mənafeləri pozulduqda, məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxsə həmin və ya ona oxşar hərəkətlərin təkrarlanmaması barədə yazılı xəbərdarlıq edilə və zərər çəkmiş şəxsə qısamüddətli mühafizə orderi verilə bilər.

5.2. Müraciət edilən vaxtdan 24 saat keçənədək, zorakılığı törədən şəxsə xəbərdarlıq edilir və dərhal zərər çəkmiş şəxsə 30 (otuz) gün müddətində qısamüddətli mühafizə orderi verilir.

5.3. Məişət zorakılığı ilə bağlı verilmiş xəbərdarlığın icrasına bu barədə qərar qəbul etmiş orqan tərəfindən nəzarət edilir. Xəbərdarlığın icrasına nəzarət məişət zorakılığı törətmiş şəxsin hərəkətlərinin diqqət mərkəzində saxlanması, habelə onunla və zərər çəkmiş şəxslə söhbətlərin aparılması formasında həyata keçirilir.

5.4. Xəbərdarlıq edilməsindən məhkəməyə şikayət verilə bilər.

5.5. Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxsin qısamüddətli mühafizə orderinin tələblərinə əməl etməməsi uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün əsas ola bilər.

5.6. Qanunun 10.2-ci maddəsinə əsasən qısamüddətli mühafizə orderində məişət zorakılığını törətmiş şəxsə aşağıdakılar qadağan edilə bilər:

5.6.1. məişət zorakılığının təkrar törədilməsi;

5.6.2. zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda, həmin şəxsin axtarılması;

5.6.3. zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi.

5.7. Qısamüddətli mühafizə orderi icra haqqında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada icra olunur.

6. Məişət zorakılığı barədə şikayətə baxılarkən, konfidensiallığın təmin edilməsi

6.1. Qanunun 17-ci maddəsinə əsasən şəxs barəsində məişət zorakılığının törədilməsi faktı və zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərildiyi vaxt şəxsi və ailə həyatı barəsində müəyyən edilmiş məlumatlar konfidensial hesab edilir.

6.2. Məişət zorakılığı ilə bağlı müraciətlərin araşdırılması, zərər çəkmiş şəxslərə yardımın göstərilməsi zamanı məlumatların konfidensiallığı, şəxsi və ailə sirrinin yayılmaması təmin edilməlidir.

6.3. Məişət zorakılığı ilə bağlı məlumatlar yalnız Azərbaycan Respublikasının “İnformasiya əldə etmək haqqında” və “Fərdi məlumatlar haqqında” qanunları ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada verilə bilər. Məişət zorakılığı ilə bağlı statistik məlumatlar adsızlaşdırılmış şəkildə açıqlanmalıdır.

6.4. Xidməti fəaliyyəti ilə bağlı məişət zorakılığı barədə müraciətlərin araşdırılması zamanı məlumatların konfidensiallığını təmin etməyən vəzifəli şəxslər inzibati məsuliyyət daşıyırlar.

**Azərbaycan Respublikasının
Mülki Prosesual Məcəlləsi
Çıxarış**

Fəsil 40-1.

Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə işlər üzrə icraat

Maddə 355-1. Ərizənin verilməsi

355-1.1. Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətləri törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa və qısamüddətli mühafizə orderinin tələblərinə əməl etmədikdə, zərər çəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir.

355-1.2. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə ərizə zərər çəkmiş şəxsin yaşadığı (olduğu) yer üzrə verilir.

Maddə 355-2. Ərizənin məzmunu

Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə ərizədə məişət zəminində qəsdən törədilən fiziki, psixi və ya cinsi zorakılıq və iqtisadi xarakterli qanunsuz məhdudiyyətlərin tətbiqi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsə fiziki və ya mənəvi zərər vurulmasını təsdiq edən hallar şərh edilməli, ərizəçinin xahişi göstərməlidir.

Maddə 355-3. Ərizəyə baxılması

355-3.1. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə ərizəyə məhkəməyə təqdim olunduqdan sonra 3 gün müddətinə baxılmalıdır.

355-3.2. Ərizəyə, bu Məcəllənin 185-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, məişət zorakılığından

zərər çəkmiş şəxsin və məişət zorakılığını törətmiş şəxsin iştirakı ilə baxılır. Ərizəyə baxılmasında məişət zorakılığı ilə bağlı araşdırmanı aparmış dövlət orqanının nümayəndəsinin iştirakı məcburidir.

355-3.3. Tərəflərin şəxsi və ailə həyatı sirrinin yayılmasının qarşısının alınması, habelə yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin maraqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə işə qapalı məhkəmə iclasında baxılır.

Maddə 355-4. Məhkəmənin ərizə üzrə qətnaməsi

355-4.1. İşə mahiyyəti üzrə baxan hakim ərizənin rədd edilməsi və ya təmin edilməsi barədə qətnamə qəbul edir.

355-4.2. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qətnamə qəbul edildikdən dərhal sonra məhkəmə iclasında elan olunur.

355-4.3. Qətnamənin surəti bu Məcəllənin 227.2-ci maddəsinə uyğun olaraq tərəflərə verilir.

355-4.4. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qətnamədə məişət zorakılığını törətmiş şəxsə aşağıdakılardan biri və ya bir neçəsi qadağan edilir:

355-4.4.1. məişət zorakılığının təkrar törədilməsi;

355-4.4.2. zərər çəkmiş şəxsin olduğu yer ona məlum olmadıqda həmin şəxsin axtarılması;

355-4.4.3. zərər çəkmiş şəxsə narahatlıq gətirən digər hərəkətlərin edilməsi.

355-4.5. Uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qətnamədə bu Məcəllənin 355-4.4-cü maddəsində qeyd olunanlarla yanaşı aşağıdakılardan biri və ya bir neçəsi göstərilir:

355-4.5.1. məişət zorakılığını törətmiş şəxsin yetkinlik yaşına çatmamış uşaqları ilə ünsiyyət qaydaları;

355-4.5.2. yaşayış sahəsindən və ya birgə əmlakdan istifadə qaydalarının müəyyən edilməsi;

355-4.5.3. zərər çəkmiş şəxsə tibbi və ya hüquqi yardımın göstərilməsi ilə bağlı xərclərin məişət zorakılığını törətmiş şəxs tərəfindən ödənilməsi şərtləri;

355-4.5.4. uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qətnamənin icra edilməməsinə görə məsuliyyətin izah edilməsi barədə məlumat.

355-4.6. Uzunmüddətli mühafizə orderi 30 gündən 180 günədək müddətə verilir.

“Bu vəsait ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAİD) vasitəsi ilə Amerika Xalqının təmənnəsiz yardımı hesabına işıq üzü görmüşdür. Burada əks olunmuş fikirlərə görə müəllif məsuliyyət daşıyır və bu fikirlər heç də mütləq olaraq USAİD-in və ya ABŞ Hökumətinin mövqeyi əks etdirmir.”



İSBN: 978-9952-8262-6-5
Format: 60x84, 16/1, 16.25 çap vərəqi
Ofset üsulu ilə çap edilmişdir.
Bu nəşr pulsuz yayılır.
Tiraj: 1500